

Наше Слowo

PIK LXVI № 45 (3352) WARSZAWA, 7 LISTOPADA 2021 ROKU
CІНА – зл. 5 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Об'єднати культурою

Фестиваль «Viva Ukraina! Viva Polonia!»

Цьогорічний фестиваль «Viva Ukraina! Viva Polonia!» розпочали понад сорок дітей на сцені Центру української культури та розвитку у середмісті Вроцлава. Це було справжнє козацьке свято, де юні вихованці представляли різні традиції, співали пісні та показували танці.

▲ Гурт «Горпина»

Після цього у Центрі — ще більше динаміки та активності. Для учасників відбуваються майстер-класи з українського та польського танцювального мистецтва. Це своєрідний культурний обмін — власне, для цього і створений фестиваль.

«Головна ідея — показати дві традиції, близькі одна до одної. І це також урок для поляків: що не варто боятися іноземців, що українська культура — цікава, багата. Щоби зламати стереотипи, аби діалог був не тільки словесним. Адже танець, наприклад, — це міжнародна мова, якою можна порозумітися без слів. Культура взагалі зближує, це спільна цінність, яка допомагає бути собою, дивувати одне одного, об'єднуватися», — розповідає співорганізаторка заходу Ульябета Гжелка із вроцлавського гуртка Об'єднання українців у Польщі.

Спочатку відвідувачі вивчали польський танець — краков'як. Він досить швидкий, його виконують під жваву музику. Також має не надто складні рухи: складається з невеликих стрибків та підскоків. Танець став популярним у XVII столітті серед польської шляхти. Вочевидь, він походить з околиць Кракова, звідки й назва.

Серед учасниць тренінгу — Іванна Тарасевич, вона живе у Польщі вже дванадцять років. Розповідає, що прийшла, аби побачити виступи дітей, але й отримати нові знання. «Я хочу більше дізнатися про польську культуру. Маю польське походження, тому мене це цікавить. Вдалося трохи навчитися танцювати краков'як, хотілося би відвідувати такі заходи частіше», — розповідає Іванна.

Наступний на черзі — український гуцульський танець. Це — динаміка, швидкий темп, кольорові костюми та гучні вигуки. Хореографія ансамблю

«Студенти танцюють» Наталя Стецюн каже: простих українських танців майже немає, а в гуцульському ще й чимало дрібних рухів, вистукування, треба багато фізичних зусиль. Щоби навчитися виконувати його досконало, потрібні роки.

«Я думаю, що учасники впоралися. Я дуже задоволена. Є елементи, які схожі в польській та українській традиціях, але різниця полягає в темпах, є свої особливості. Основна характеристика гуцульського танцю — це те, що він походить з гір. Люди не могли виконувати широкі рухи, тому вони такі дрібні, швидкі. Це розважало українців поміж працею. Будь-який наш танець із кожного регіону має свої особливості: все залежить від місцевості, рельєфу, від сусідства», — розповідає хореографія.

Друга частина фестивалю, вечірня — в одному з місцевих барів. Там гучно та людно. За столами сидять українці та поляки, що зустрічають гурти на музичній сцені. На ній виступає Представницький ансамбль пісні і танцю «Вроцлав», колектив «Горпина», який звучить у козацькому дусі, і власне самі козаки, що розповідають про традиції доби січей, показують традиційні забави та мистецтво вправління з шаблею. Коли на сцені з'являється «Горпина» — починається справжнє шаленство. Здається, люди витанцювали всю енергію, яку накопили протягом тижня.

Один із відвідувачів, Олег — лемко, чудово володіє українською. Приходить на цей фестиваль щороку, зокрема і через те, що тут можна зустрітися з різними цікавими людьми та послухати хорошу музику. А також він переконаний — культура об'єднує: «Це чудово, що люди не забувають, хто вони є, і радіють своїм традиціям, показують їх одне одному».

Пригощають сьогодні традиційним козацьким кулішем. Це страва, яку зазвичай роблять під відкритим небом. Таку кашу козаки готували чи не щодня під час військових походів, а після ліквідації січей — взяли цей рецепт із собою до різних куточків, де би вони не жили. Сьогодні ж її дегустують у Вроцлаві.

Окрім того, можна спробувати інші традиційні смаколики. Галина Чекановська зустрічає гостей із короваєм, який спекла самотужки. Говорить, що це символ гостинності та врожаю. «Готувати коровай та різні тістечка мене в дитинстві навчила мама. Тепер я передаю ці знання з покоління до покоління», — розповідає Галина.

Фестиваль не закінчується, навіть коли на сцені вже немає ані музичних гуртів, ані розваг. Люди не розходяться, а продовжують спілкуватися, знайомитися, частуватися.

Ігор Саламон, голова вроцлавського гуртка Об'єднання українців у Польщі, підсумовує подію. Каже — якщо зібралось так багато молоді, значить, захід пройшов успішно: «Наша спільнота у Вроцлаві цілковито змінилася. Ми ніколи не думали, що у нас буде стільки молодих людей. Вони — фахівці у різних галузях, хочуть щось робити, активні. Ідентичність нових членів громади відрізняється, тут немає комплексів. Вони є українцями — і крапка. Українцями, що живуть у Вроцлаві. Умовні „старі українці“ пам'ятають ті часи приниження, коли не варто було говорити своєю мовою. Зараз наш престиж росте».

Наступний фестиваль відбудеться вже через рік. ■

Владислав ЯЦЕНКО
Фото автора статті

ПОГЛЯДИ

Тільки там, тільки там, де нас нема...

КАСЯ КОМАРЦИНСКА,
культурознавчиня,
Перемишль

Так співав «Океан Ельзи» і так мугикаю собі під ніс я, коли сиджу за комп'ютером у своєму пожив-лому від осені перемиському «центрі світу» і намагаюся оформити в слова останні рефлексії на тему поїздки, нових досвідів, але також — висновків з роботи на нашому «власному громадському подвір'ї».

Сподіваюся, що не лише в мене жовтень — це час посиленних, немовби болісних роздумів. Адже довкола з дерев летить листя, у городах викопуються бурячки, а світ прямо на очах доходить (знов!) до якоїсь нової трагічної точки опори, після якої видається: капець, нічого далі й не буде. Причому відомо — це фігня. Все надалі так і буде. Хоч-не-хоч, ми будемо копати свої городи — найкраще, як уміємо, з надією, що коли вже проміне найкоротший день, переїде найлютіший мороз, то знову зацвітуть крокуси, тюльпани, ми побачимо плоди рук наших... окей, стоп. До речі.

Три тижні тому мені пощастило взяти участь у надзвичайно крутому міжнародному семінарі «Почути іншого/іншу», який Фонд ім. Стефана Баторія організував для учасників програми «Активні громадяни — державний фонд». Ми як Перемиський відділ Об'єднання українців у Польщі разом із трьома іншими організаціями («Зустріч», «Наш вибір», «Калейдоскоп культур») у кінці 2020 року створили «Коаліцію організацій меншин і мігрантів» і отримали на це непогане фінансування саме від згаданої програми. Її фундують три держави: Норвегія, Ліхтенштейн та Ісландія — вони підтримують розвиток громадських рухів у центральній частині Європи. У межах Коаліції протягом двох років ми плануємо будувати чим більше «невидимих

мостів» між організаціями та активістами з середовищ національних/етнічних меншин та іноземців/мігрантів, бо як відомо — їхня кількість у Польщі постійно зростає. А оскільки Коаліцію створили організації з українських кіл, наша діяльність силою обставин резонує найбільше серед саме українських ініціатив. Семінар, про який я згадала на самому початку, проводився в Сейнах — регіоні культурного польсько-литовсько-єврейсько-білоруського прикордоння. Саме там вже тридцять років дуже успішно працює фонд «Пограниччя», який не лише говорить про питання локальної пам'яті чи ідентичності, але й цілеспрямовано над ними працює та з великою увагою ними опікується.

Семінар мав досить багато елементів навчального візиту, під час якого можна переймати досвід інших, успішні механізми праці неурядових організацій. Особливо вражає зрілість та невтомність господарів «Пограниччя», які постійно розвивають свою діяльність, дуже багато уваги приділяють роботі з дітьми та молоддю, відважно добираючи і змінюючи методи праці відповідно до потреб аудиторії. У Сейнах і Красногруді — у білій синагозі (місці зустрічей), в ешиві (де зараз діє клезмерський оркестр), у дворіку Мілоша (Міжнародному центрі діалогу) — ніхто нікого ні до чого не силує. Робота з «іншим» відбувається на рівні широкого зацікавлення, поваги і пошани до світу сусідньої культури, відкритості до неї та невимушеного, природного бажання її пізнавати. З цього візиту додому я повернулася з повним блоком ідей та відчуттям певної заздрості, що є вже місця, де люди напрацювали прекрасну, довгострокову і прецікаву формулу міжкультурного співіснування, яка успішно справляється зі своїм завданням та надзвичайно надихає на роздуми над власною ідентичністю та пам'яттю.

Згодом, буквально через два дні, відбулася наступна подія — конференція Об'єднання українців у Польщі, присвячена його 30-літтю. Варто підкреслити, що форма заходу дещо відрізнялася від попередніх років, оскільки крім панелей

за участю експертів ми мали змогу провести додаткові дискусії з активістами та активістками у підгрупах. Це допомогло отримати внутрішню оцінку 30 років діяльності організації, але також — поставити собі більш детальні питання про потреби для розвитку ОУП у майбутньому. З моєї перспективи введення нових інструментів для активної і конструктивної дискусії варто сприймати як успіх. Адже вже використання кольорових стікерів, маркерів та фліпчартів (великих аркушів паперу на дошках — ред.) деякі учасники сприймали скептично. Дехто говорив, що не збирається гратися як дитина, хтось інший — що для святкових прикрас іще зарано. Відчувалося, що в нашій організації переважає дуже серйозний підхід до діяльності, а кожен відхід від традиційних форм може бути сприйнятий як зневага. У мене, однієї з модераторок праці в групах, складалося враження, що ми маємо справу зі своєрідним парадоксом: з одного боку, безперечно, є сильна потреба обмінюватися думками, але коли для цього вже створені нові умови — ми не до кінця їм довіряємо. У результаті самі ставимо бар'єри у взаємній комунікації та розумінні. Цей невеликий приклад яскраво показує ставлення до змін серед членів нашої організації. Змін, на які не треба ображатися, бо вони є інструментом. Необхідним елементом у процесі розвитку.

Після конференції у мене залишилося сильне враження, що ОУП — це структура різних швидкостей і різних перспектив. Це означає, що розвиток осередків не буде відбуватися в одному, рівному темпі. Є певні моменти, які всіх нас об'єднують, бо всюди однаково вимагають переосмислення. Це стосується, наприклад, до болю застарілих форм діяльності, які перестають бути цікавими вже для нас, а що взагалі казати про молодших. Молодь — як виникало з дискусії — це ключове питання організації. Нам всім треба знати, що сьогодні це покоління вільного доступу до інформації та можливостей розвитку. Це люди, дуже чутливі до нещирості, підробок. Ми не привабимо їх чимось неактуальним, несправжнім чи далеким їхньому світогляду. Тобто головним питанням для нас є рівень

спроможності організації бути відкритою до всього нового, відійти від бездумного, інертного продовження реалізації тих самих подій, які не вносять нічого свіжого і справжнього до життя наших громад, незалежно від їхнього розміру чи місцеперебування.

Мені також здається, що ми дуже мало працюємо «у точках дотику» з іншими культурами і спільнотами. Це належить розглядати у багатьох вимірах: щодо польського середовища (де нібито так важко знайти союзників), мігрантів (про яких нам здається, що «вже все знаємо»), інших меншин (чи насправді відмінні інтереси мають сілезці чи роми?), але також — щодо так званих «беззвучних кварталів», тобто місць матеріальної спадщини, які вже не мають господарів (усе те постнімецьке, постєврейське... тобто все «не-наше»). Концентруючи увагу лише на діяльності для збереження єдиної правильної української ідентичності, ми маргіналізуємо інші фактори, які насправді формують нас як людей багатого, культурного «пограниччя». Я не маю на увазі географічне розуміння цього слова. Йдеться про «пограниччя», яке всі ми, українці у Польщі, менш або більш свідомо носимо в собі. І не біймося того, що погодитися з цим означає загубити свою «українську» частину. Навпаки — у довшій перспективі це може допомогти її зберегти.

Після кожних роздумів приходиться пора засукувати рукави та втілювати ідеї в життя. Найкраще — там, де відчуваються тріщини або щось кипить під поверхнею. Не треба чекати на кращий час; ліпшого, ніж сьогодні, не буде. Радую, що ми все ж не самотні, нас багато і ми можемо одне одному допомагати. Думати над спільною ціллю: не проектом, а довгим процесом, розвитком у постійній підтримці. Важливо теж залишати вільний простір для ініціатив нових, молодих активістів. Може, ми ще цього не усвідомлюємо, але вони іноді знатимуть щось краще за нас. І треба їм це дозволяти.

Відкрита перспектива та спільна, відповідальна робота — це те, чого ми зараз потребуємо. Що зрештою дозволить відчутти, що добре може бути не тільки там, тільки там, де нас нема. ■

ПОДІЇ

Чого потребує Об'єднання?

Під час роботи в групах на конференції з нагоди 30-ліття Об'єднання українців у Польщі (ОУП) діячі організації вказали, що важливо, аби вона була сильною, сучасною та активною.

Однією з нагальних потреб члени ОУП назвали покращення комунікації в організації. У цьому мали б допомогти онлайнві засоби комунікації, зокрема створення групи у фейсбуці, а також частіші зустрічі членів гуртків та відділів. Учасники зазначили, що важливо, аби більше осіб з ре-

гіонів стали членами Головної управи. З'явилася ідея покликання в ГУ уповноважених до справ освіти та до справ молоді. Члени організації вважають, що треба залучати хлопців та дівчат до діяльності вже з ліцею. Також важливо, щоб вчителі активніше розповідали про діяльність ОУП в пунктах навчання української

мови. Саме там могла б відбуватися праця з дітьми та молоддю — для того, щоб виховувати майбутніх лідерів.

Наступне питання — популяризація організації. Тут активісти вказали, що важливо, щоб очільник Об'єднання та голови відділів частіше бували на подіях в регіонах. Про заходи треба більше писати на сайті та в соціальних мережах. Проте для цього необхідно залучити до роботи професіоналів, — вважають учасники конференції. Ще вони відчують потребу у співпраці з урядовими організаціями та церквами.

Звичайно, щоб ОУП було сильним та могло розвиватися, необхідна фінансова стабільність. А для цього треба більшої активності «на місцях». У своїх регіонах діячі гуртків та відділів мають добиватись субвенцій від органів самоврядування. Чергові джерела фінансування це: європейські кошти, фандрайзингова кампанія, залучення спонсорів, співпраця з урядом України, співпраця з іншими неурядовими організаціями та здобування коштів через політичне лобіювання.

Присутні вказали теж на потребу проведення аудиту організації — треба актуалізувати список усіх членів.

Крім потреби покращення кадрової ситуації, учасники звернули увагу на важливість проведення різних тренінгів, зокрема про те, як писати та розраховувати проекти та про виховання лідерів. Учасники конференції, працюючи в групах, вказали теж на важливу роль домівок. Саме там можна проводити навчання української мови. ■

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

**XXXII Декламаційний конкурс
«Любімо рідну мову» у Вроцлаві**

20 листопада у Вроцлаві відбудеться XXXII Декламаційний конкурс «Любімо рідну мову». Зазвичай він охоплює дітей та підлітків з Вроцлава та Лігніці.

«Цьогоріч сподіваємося на офлайн-формат зі своєю атмосферою свята. Тож запрошуємо всіх охочих до Вроцлава», – заохочують до участі у події організатори, гурток ОУП у Вроцлаві.

Темою цьогорічного конкурсу є 30-ліття незалежності України. Його учасники будуть поділені на чотири вікові категорії: перша (діти до 7 років), друга (від 7 до 10 років), третя (від 10 до 13 років) та четверта (від 13 до 16 років).

Запис учасників триває до 6 листопада. Дані слід надсилати на адресу: ukr.school.wroclaw@gmail.com, де необхідно вказати ім'я і прізвище учасника, ім'я і прізвище контактної особи, електронну адресу та телефон контактної особи, дату народження учасника та місце його проживання, назву та автора вірша.

Декламаційний конкурс відбудеться у домівці у Вроцлаві за адресою: вул. Руська 46а. На його переможців чекають нагороди.

XIV Фестиваль «Україна у центрі Любліна»

18-21 листопада у Любліні відбудеться уже 14 едіція фестивалю «Україна у центрі Любліна».

У рамках цьогорічного заходу відбудеться конкурс знань про Україну серед учнів ліцеїв, фото- та літературні конкурси (про них пишемо в окремій новині). У програмі також літературна зустріч з польською поеткою та есеїсткою Александрою Зінчук, презентація книги українського історика Романа Кабачія «Вигнані на степи» та презентація 14-томної збірки творів Лесі Українки представниками Волинського університету. Крім цього, для учасників фестивалю заплановано різноманітні майстер-класи, екскурсію на тему «Українці в Любліні» та музично-літературний вечір.

Організатором події є Фундація духовної культури пограниччя при підтримці адміністрації міста Любліна.

Більше інформації про фестиваль та події – на фейсбук-сторінці (Festiwal Ukraina w Centrum Lublina).

«Отрясини» у домівці в Гданську

6 листопада молодь з Гданська запрошує всіх на чергові «Отрясини». Подія відбудеться у місцевій домівці за адресою: вул. Аксамітна 4А (початок о 20:00).

«Минулого року через пандемію ми не змогли зустрітись і привітати першокурсників, але така нагода є цього року. Тож звертаємося до всіх, а особливо до тих, хто почав навчання і проживання в Тримісті у цьому або ж минулому році! Приходьте, щоб разом відсвяткувати Ваш новий старт у житті!» – запрошують організатори, які зазначають, що це добра нагода, щоб познайомитися з новими людьми та приєднатися до великої «української родини Гданська».

Більше інформації – на фейсбук-сторінці (Домівка Гданськ – Domówka Gdansk).

У Любліні організовують літературний та фотографічний конкурси

В межах фестивалю «Україна в центрі Любліна» стартували фото- та літературні конкурси, присвячені Україні.

У літературному конкурсі «Мій найкращий спогад з України» можуть брати участь повнолітні особи з Польщі, України та інших держав. Його темою є власні спогади про Україну. Кожен учасник може подати тільки одну конкурсну роботу, ніде раніше не публіковану і не нагороджену на інших конкурсах. Роботи можна надсилати у двох категоріях: проза (розповідь або есе) або поезія (можна надсилати тільки один вірш). Робота повинна бути вислана до 13 листопада на адресу: litkonkurs.uwcl@gmail.com

Стати учасником можна, попередньо заповнивши анкету, яка знаходиться на фейсбук-сторінці фестивалю (Festiwal Ukraina w Centrum Lublina).

Натомість фотоконкурс «Кадр з України» триватиме до 17 листопада. Його тема пов'язана з цікавими кадрами-відкриттями, спогадами або моментами, пов'язаними з перебуванням в Україні. Для участі у ньому потрібно опублікувати на своєму профілі в інстаграмі або на фейсбуці власні фотографії, які будуть підходити до тематики. Також треба додати в описі фотографії згадку сторінки фестивалю та хештег #kadrzukrainy. Можна теж поділитись історією, пов'язаною з фото. Далі потрібно поширити публікацію в «Розповідях» (англ. Stories), також тегнувши сторінку фестивалю і додати хештег #kadrzukrainy.

Для участі у фотоконкурсі також необхідно заповнити анкету, яка є на фейсбук-сторінці фестивалю. На завершення необхідно вислати фотографію на адресу електронної пошти ukrainawlublinie@gmail.com (у темі листа слід зазначити «конкурс #kadrzukrainy»).

Переможців двох конкурсів чекають цікаві призи. Результати організатори оголосять 21 листопада на фейсбук-сторінці фестивалю.

«Укрзалізниця» відновила курсування поїзда Київ – Варшава

Залізничне сполучення між столицями припинилося торік у березні через карантинні обмеження. 4 листопада цього року «Укрзалізниця» відновила курсування поїзда Київ-Варшава. Про це повідомляється на офіційному сайті «Української залізниці». Потяг до Варшави відправлятиметься з Києва о 18:48 і прибуватиме о 09:02 за польським часом. З Варшави потяг відправлятиметься о 17:10 і прибуватиме до Києва об 11:00 за місцевим часом. Час зазначено з урахуванням проведення прикордонного та митного контролю.

Нагадаємо, з 10 жовтня було відновлено курсування потягів Київ-Перемишль. З наступного року потягів між Україною та Польщею має стати ще більше.

Виставка робіт Вероніки Чередниченко у Варшаві

У галереї «Дім» Українського дому у Варшаві можна подивитися виставку робіт української художниці Вероніки Чередниченко – «Tectumque». Її вернісаж відбувся 29 жовтня. Вона вміщає серію рисунків та відеороботу, головними героями якої є абстрактні зображення персонажів сцени.

«Tectumque», що з латинської означає «укриття», – це назва сцени віртуальної реальності, над якою художниця працювала протягом піврічної стипендії Gaude Polonia. Головною метою під час роботи було стимулювання свідомості, пробудження асоціативної уяви, створення магічної атмосфери сну.

Вероніка Чередниченко народилася у Херсоні. Навчалась у Львівській академії мистецтв (2014-2020) та Варшавській академії мистецтв (програма обміну студентами 2017-2018). Працює з класичними та сучасними медіа. Є учасницею численних виставкових проєктів в Україні та за кордоном.

Виставка її робіт експонуватиметься у Варшаві до 29 листопада.

Генеральне консульство України у Вроцлаві отримало приміщення

28 жовтня в офісі мера Вроцлава відбулась пресконференція, під час якої офіційно підписано договір про передачу в користування приміщення для розміщення Генерального консульства України у Вроцлаві. Документ підписали мер Вроцлава Яцек Сутрик та посол України в Польщі Андрій Дешиця. Консульство України у Вроцлаві буде п'ятою українською дипломатичною установою на території Польщі. Чотири інші працюють у Варшаві, Гданську, Кракові та Любліні. Українська дипустанова у Вроцлаві буде обслуговувати Нижньосілезьке, Опольське, Любуське та Великопольське воєводства.

Нагадаємо, що у Вроцлаві протягом двадцяти років працювало Почесне консульство України.

Ювілей гданської громади українців

Фото з фейсбук-сторінки «Домівка Гданськ»

24 жовтня у рамках відзначення 65-річчя культурної діяльності української громади у Гданську у місцевій домівці відбувся концерт українських пісень.

Про це повідомляється на фейсбук-сторінці «Домівка Гданськ». У заході взяли участь гурти «Ярмарочок» під керівництвом Ореста Михалика, молодіжний гурт під проводом Петра Ярмоли та співачка Ганна Текучева. Організатори підготували фотовиставку про культурні події найновішої історії гуртка від 2000 до 2021 років. Вона вміщає фото з Фестивалів української культури у Сопоті, молодіжних Ярмарків (JarmaRock FEST), вистав театру «Навпаки» та інших заходів і концертів. У рамках події голова Поморського відділу Єлизавета Кремінська передала почесні грамоти для заслужених діячів від голови Об'єднання українців у Польщі Мирослава Скірки. Крім того, Єлизавета Кремінська сама отримала від генерального консула України у Гданську Олександра Плодистого листа з подякою за внесок у справу розвитку української культури, популяризації та збереження історичної спадщини України. Подію завершила дегустація вареників.

**Крайовий пластовий рейд
«Легенди кам'яних духів»**

Фото з фейсбук-сторінки Пласту у Польщі

14-17 жовтня пластуни провели Крайовий пластовий рейд. Маршрутом цьогорічної мандрівки були гори Рудава Яновицькі (Rudawy Janowickie) та Карконоші (Karkonosze). Рейд був виснажливим, адже в горах є вже сніг. Лише першого дня його учасники пройшли близько тридцяти кілометрів. У рейді взяло участь близько тридцяти осіб – двадцять юнаків (діти та молодь у віці 12-18 років) та сім новаків (6-11 років) разом з батьками. В основному це діти та молодь з Варшави та Вроцлава.

Ініціатором пластових рейдів є Орест Терешук з-під Катовиць. Вже через рік відбудеться ювілейний десятий рейд.

«Українська весна» восени

Організатори фестивалю «Українська весна» вже чотирнадцятий раз запрошують мешканців та гостей Познані ознайомитися з новинками та цікавинками українського кінематографу, літературного і музичного життя та спільними українсько-польськими творчими проєктами. Цього року «весняний» фестиваль відбудеться у незвичайний термін – 3-5 листопада. У його програмі – театральна вистава «Живот» у виконанні акторів театру «Емігрант». Театр виник два роки тому у Познані. Його членами є зокрема українці-мігранти, які оселилися у Познані. Також відбудеться зустріч-дискусія з його режисеркою Ольгою Григораш. У програмі «Української весни» показ фільму «Ukrainian. The Movie» та розмова з його режисером і автором. Ще одна подія фестивалю – презентація фотовиставки «Ukrainianer», яку можна буде дивитися до 10 листопада в ательє «WIMAR Stowarzyszenie Łazęga Poznańska» за адресою: вул. св. Марціна 75.

У рамках свята у Познані заплановано теж концерти українського чоловічого вокального квартету «LeonVoci» зі Львова та гурту «Гилля» з Лігніці, що поєднує народні пісні з електро- та трансвою музикою.

Усі заходи, окрім виставки, відбуватимуться у просторі співорганізатора «Української весни», у Центрі культури «ЗАМЕК».

Більше інформації на сайті фестивалю (poznajsasiada.org)

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

XX Міжнародні концерти церковної музики

«Українська культура – це не тільки гопак чи коломийки»

В Гіжицьку на півночі Польщі осінь неодмінно асоціюється з церковною музикою. Не інакше було цього жовтня, коли в місті та навколишніх місцевостях проходили Міжнародні концерти церковної музики.

Уже двадцятьє організував їх Мазурський відділ Об'єднання українців у Польщі, місцева ланка організації та греко-католицька парафія. На гала-концерті у Гіжицьку виступило вісім хорів, які раніше тішили публіку в інших місцевостях. Серед творчих колективів були місцеві та гості з України: «Акварель» з Крулянок, «Кринос» з Бань-Мазурських, «Камертон» з Гіжицька, «Сурсум Корда» з Жабіна, «Модерато» з Венгожева, «Коммендо» з Варшави, «Горицвіт» з Оброшина та хор Свято-покровського собору Православної церкви України з Дубна.

Згідно з екуменічною ідеєю фестивалю концерти проходили в церквах та римо-католицьких костелах. Різними за визнанням та національністю були також артисти і публіка. Засновником свята був колишній голова Мазурського відділу ОУП Іван Пік. На його думку, якщо українці побудували тут свої храми і наповнили їх молитвою, то варто було все це довершити церковним співом найвищого рівня. Надихнули його подібні заходи в інших регіонах Польщі. Пізніше справу свого попередника на посту голови продовжила і розвивала Катерина Полевчак. Зараз організаторську булаву тримає теперішній голова

«Акварель»

мазурського Об'єднання Адам Цалка. В коментарі для «НС» він відзначав, що цього року все вдалося провести згідно з планом. Найбільші побоювання були пов'язані з приїздом гостей з України в умовах пандемійних обмежень. Частина артистів звідти не були вакцинованими. Остаточного голови вдалося знайти врегулювання, які говорять про те, що учасники міжнародних фестивалів, які приїжджають на офіційне запрошення, наприклад, місцевої влади, не мусять проходити карантину. Таким чином гості – а це понад тридцять артистів – змогли виступити на Гіжиччині.

В організації заходу завжди допомагає місцева влада. Прикладом від-

критості може бути, наприклад, те, що на День Незалежності України перед міським управлінням вивисили українські прапори. У випадку планування концерту та інших заходів місцеві українці завжди можуть розраховувати на їхню фінансову підтримку. У коментарі для української передачі «Радіо Ольштин» гіжицький староста Мірослав Джаджевський, оцінюючи цьогорічний концерт церковної музики, відзначав: «Ця музика штовхає до рефлексій над самим собою, тим, що довкола, друзями і людьми, яких зустрічаємо. Ті пісні закликають нас жити в мирі і бути кращими». Його колега – голдапська староста Мажанна

Вардзеєвська – також була серед представників місцевого самоврядування, які не тільки особистою присутністю, але реальним фінансуванням підтримують захід. Хоч концерти відбуваються не на території Голдапського повіту, проте їхня підтримка, на думку старости, потрібна, бо такі заходи об'єднують людей незалежно від їхньої національності чи віровизнання.

Адам Цалка підкреслює, що цінністю гіжицьких концертів, мабуть, є те, що тут свої смаки задовольняють ті, хто шукає трохи вищої культури, не популярної, повсякденної. Водночас українці показують, що можуть такий культурний продукт створити не лише для своєї громади, але й більшості суспільства: «Концертом ми показуємо, що українська культура – це не тільки гопак чи коломийки. Вона насправді різноманітна і має невід'ємну складову – церковний спів. Важливо, що наші польські сусіди помічають це багатство і цінують», – відзначає Адам Цалка. Йому церковний спів перш за все асоціюється з позитивними емоціями і станом спокою в душі. А такі твори, як і загалом класичну музику, голова відділу рекомендує час від часу переплітати з тим, що люди слухають на щодень. Звичайно, у голови мазурського Об'єднання є багато планів на майбутнє щодо концертів церковної музики. Хотілося б, наприклад, провести їхній концерт влітку, коли місто відвідує багато туристів, що дає можливість набагато ширшої промоції нашої культури. Кошти (оскільки влітку ціни в місті на все набагато вищі) – не єдиний виклик. Бо треба було б задуматися й над тим, чим заповнити осінь у культурному календарі місцевих українців.■

Григорій СПОДАРИК

Автор фотографії – Адам Цалка

ВРОЦЛАВ. Фоторепортаж зі «Свята козаків» та фестивалю «Viva Ukraina! Viva Polonia!»

Галина Чекановська вручає коровай Ігорю Саламону

«Свято козаків» – це результат роботи над проектом зі створення дитячого театру пісні. Постановкою танців займалася Оксана Довгаль, а театральна постановка – Юлії Макаренко. Не залишилися без діла і батьки: матусі вишили рушник-оберіг. Це чудово поєдналося із лейтмотивом свята. Адже 14 жовтня – день Покрови Пресвятої Богородиці, захисниці козацтва. Проект отримав фінансування від Маршалковського управління.

Щорічний фестиваль «Viva Ukraina! Viva Polonia!» порадував спраглих до гучних свят.

Для менших гостей фестивалю молода сучасна українська авторка Анна Дьоміна презентувала свої книжки.

Ну і, звичайно, який фестиваль без концерту? Цього року концерт відкрив виступ акапельного колективу Ольги Хояк. Після цього відбувся показ козацької майстерності, конкурси та справжні нагороди від козаків з Ольштина. Гурт «Горпина», як завжди, порадував прихильників запальними мелодіями й піснями.

Фестиваль організував вроцлавський гурток Об'єднання українців у Польщі за фінансової підтримки міста Вроцлава у рамках проекту «Program integracyjny Ruska 46 a».

Більше про подію читайте на 1 сторінці газети. ■

Анастасія НЕТАХАТА
Фото авторки статті

УКРАЇНА

ПУЛЬС
УКРАЇНИ

Дослідження в Україні: діаспора асоціюється з Канадою та Польщею

В Україні наразі більше хочуть отримувати
від закордонних співвітчизників, ніж давати взамінДіаспора крізь призму
зближення із Заходом

Нещодавно Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою (МІОК) Національного університету «Львівська Політехніка» презентував дослідження «Обізнаність мешканців України про діаспору та ставлення до неї», проведене фондом «Демократичні ініціативи (ФДІ) ім. Ілька Кучеріва» спільно з соціологічною службою Центру Разумкова.

Онлайн-презентацію дослідження здійснювали експертки МІОКу, а до його обговорення долучилися директорка Інституту Ірина Ключковська, представник ФДІ Олексій Гарань та представники Світового конгресу українців — Стефан Романів з Австралії та Андрій Якубів з Іспанії.

Опитування було проведене в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих регіонів Донецької та Луганської областей. Загалом упродовж 3-9 серпня цього року в рамках дослідження було опитано понад 2 тис. респондентів віком від 18 років.

Це перший подібний соціологічний замір ставлення жителів України до діаспорян. Тому поки що неможливо побачити динаміку зміни поглядів в Україні до співвітчизників за кордоном у перспективі десятиліття чи кількох декад.

Однак, отримані результати все ж є цікавими і дають певну точку відліку, від якої можна буде відштовхуватися, аби побачити зміну цих поглядів у той чи інший бік в майбутньому.

За результатами дослідження, із словосполученням «українська діаспора» в Україні найбільше асоціацій викликають такі країни як Канада, Польща та США. Натомість усі інші країни, навіть Італія, Іспанія чи Росія, залишилися далеко позаду. Очевидно, це не викликає здивування, оскільки українці Північної Америки є найбільш організованою та впливовою українською діаспорою у світі. Натомість про Польщу зараз багато говорять в Україні у контексті останньої хвилі української трудової міграції до країни над Віслою.

Питаннями, пов'язаними з українською діаспорою, цікавиться в Україні лише кожна четверта людина, для більшості вони не викликають жодного інтересу. Трохи більший відсоток зацікавлених є на заході та в центрі України (30%), проте значно менше — на сході і півдні (до 13%).

За даними дослідження, найбільше в Україні цікавляться українською діаспорою у контексті зближення країни з ЄС.

Доволі цікавим є розподіл в Україні у ставленні до української діаспори за мовною ознакою та соціальним статусом. Зокрема, більше цікавляться тематикою діаспори респонденти, які на шодень розмовляють українською мовою, серед російськомовних таких удвічі менше. Трохи вищий рівень зацікавлення діаспорою демонструють люди з вищою освітою, серед осіб із середньою і середньоспеціальною освітою таких значно менше.

Найбільше інформації про діаспору люди в Україні черпають з телебачення, соцмереж та від знайомих, що мешкають за кордоном.

Попри те, що цілеспрямовано цікавляться питаннями діаспори лише 25% українців, відсоток осіб, які хотіли б більше довідатися про своїх співвітчизників за кордоном, є значно вищим — майже 40%. Як і в попередньому випадку, більше хочуть знати про українську діаспору україномовні жителі заходу та центру країни з вищою чи неповною вищою освітою, які виступають за інтеграцію України із Заходом.

У відповідності до результатів дослідження, більшість опитаних (67%) позитивно ставляться до української діаспори, своє негативне ставлення визнали лише 12% респондентів.

У своїй більшості українці не вважають, що держава повинна виділяти кошти на підтримку діаспори. Зокрема, це підтримує близько третини опитаних, натомість половина респондентів вважає, що цього робити не потрібно. Тим не менше, українці зовсім не проти руху капіталу у зворотній бік: щоб діаспоряни активно інвестували в економіку України. Зокрема, за притягнення коштів діаспори в українську економіку висловилися понад 70%. Переважна більшість україн-

ців також підтримує залучення української діаспори до популяризації України у світі.

Дослідження показує, жителі України не проти залучення діаспорян до роботи в органах державної влади і до навчального процесу в Україні. При цьому, чим більше на захід країни, тим цей відсоток стає дедалі вищим.

«Холодний душ» для діаспори

Під час обговорення результатів дослідження учасники дискусії хорошим знаком називали те, що українці в усіх регіонах країни загалом позитивно ставляться до української діаспори. Утім, представник фонду «Демократичні ініціативи» Гарань звернув увагу на найнижчі показники позитивного ставлення на півдні України, зокрема в Одеській області. Він висловив думку, що з цим регіоном треба працювати у напрямку ознайомлення з діаспорою активніше. Нормальним фактом експерт назвав те, що українці очікують на активну фінансову й персональну участь представників діаспори в житті України. Тим не менше, Гарань переконаний, що відносини з діаспорою — це рух в обидва боки. Відтак, українська влада всіляко повинна підтримувати українську діаспору, зокрема і коштами.

Директорка Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Ірина Ключковська висловила переконання, що хоча це і перше такого роду дослідження, то за її спостереженнями, упродовж останніх 20-ти років ставлення в Україні до української діаспори значно покращилося.

На її переконання, починають зникати стереотипи комуністичної епохи про «буржуя-українця» з далекого закордону.

Ключковська підкреслила, що в Україні поступово починають усвідомлювати, що 20 млн українців за межами своєї історичної батьківщини — це такі ж українці з українською національною ідентичністю, і цю синергію треба використати на благо усієї української спільноти. При нагоді вона анонсувала проведення у серпні 2022 року в Києві великого форуму під назвою «Діаспора — адвокація України». Під час нього планується розкрити перед суспільством роль української діаспори, яка адвокатує Україну у світі в економічній, політичній, культурній, інформаційній, безпекових сферах.

У свою чергу перший віцепрезидент Світового конгресу українців Стефан Романів також вважає результати дослідження позитивними. Він підкреслив, що відсоток позитивного ставлення до діаспори буде ще вищим, якщо усі розумітимуть, що українців об'єднує спільна мета — державне будівництво. Він зауважив, що в Україні до кінця не усвідомлюють, наскільки широко у світі представлена українська діаспора, що вона присутня у 65-ти країнах світу, і що вона є активною не лише у великих країнах, але й у таких як ОАЕ, Новій Зеландії чи Японії. Романів підкреслив, що дуже важливим питанням для української діаспори є подвійне громадянство, яке дозволить залучити прогресивних людей з діаспори до процесу державотворення в Україні.

Відмінний погляд на результати дослідження представив перший віцепрезидент Світового конгресу українських молодіжних організацій (СКУМО) Андрій Якубів. Він назвав дещо несправедливим те, що для трьох чвертей жителів України питання, пов'язані з українською діаспорою, є нецікавими. Експерт зауважив, що членів української діаспори слід розглядати як представників єдиної української всесвітньої спільноти і сприймати «на одній хвилі» з громадськістю України. На його думку, жителям України ще потрібно буде пройти певну «декомунізацію» у ставленні до діаспори. Якубів переконаний, що українська діаспора зараз не перебуває на піку позитивного сприйняття в Україні, як це було ще в 2014-2015 роках. Він зауважив, що результати опитування є своєрідним дзеркалом для закордонного українства, а як представник української діаспори він певним чином відчуває «холодний душ». Утім, представник СКУМО зауважив, що дані цього опитування слугуватимуть діаспорянам новим стимулом для роботи в рамках побудови української політичної нації. ■

Юрій БНАХЕВИЧ

«Скіфське золото» повернуть Україні

Апеляційний суд Амстердама вирішив повернути колекцію археологічних об'єктів, що називають «скіфським золотом», в Україну. Наразі вона вже восьмий рік перебуває в Нідерландах. За її повернення також б'ється влада окупованого Росією Криму.

Влітку 2013 року в Україні було сформовано колекцію з 584 експонатів київського Музею історичних цінностей та ще чотирьох музеїв, розташованих у Криму. Загалом вона включала понад дві тисячі предметів вартістю близько мільйона євро та отримала назву «Крим — золото і таємниці Чорного моря». Хоча насправді не всі експонати мали стосунок до скіфів та не всі є золотими, велика частина скарбів — це бронзові, керамічні та дерев'яні вироби.

Колекція помандрувала в Німеччину, а потім в Амстердам, в музей Алларда Пірсона. Після закінчення терміну виставки більша частина предметів мала повернутися в Крим, але в Україні в цей час відбулася зміна влади та анексія півострову, тож музей постав перед дилемою. У серпні 2014-го він випустив офіційний пресреліз, в якому заявив, що не може прийняти вимоги щодо повернення експонатів ні від кримських музеїв, ні від Києва.

В січні 2015 року окружний суд Амстердама почав розгляд позову чотирьох кримських музеїв проти музею Алларда Пірсона з вимогою віддати «скіфське золото» ім. Україна долучилася до справи як третя сторона, вимагаючи повернути експозицію до Києва.

У грудні 2016 року суд першої інстанції ухвалив рішення повернути виставку Україні. У рішенні було вказано, що суд погодився з апеляцією Києва до конвенції ЮНЕСКО 1970 року, за якою культурна спадщина належить суверенній державі. Оскільки Крим таким не є, вирішив суд, артефакти треба передати Україні, а остаточне рішення про їхню приналежність має ухвалити український суд. Окремо Україні наказали сплатити вартість зберігання експонатів у запасниках амстердамського музею — йшлося про суму приблизно у 111 тисяч євро.

Однак, кримські музеї оскаржили це рішення в апеляційному суді Амстердама. Перша, проміжна ухвала апеляційної інстанції, опублікована в липні 2019 року, була не на користь української сторони. Суд вирішив, що під час розгляду справи щодо «скіфського золота» не можна враховувати ані голландський закон про культурну спадщину, ані конвенцію ЮНЕСКО, та зажадав від сторін додаткової інформації щодо їхнього права власності на експонати.

Українці одразу заявили, що мають вагомі докази упередженості голови суддівської колегії Дуко Оран'є та поставили вимогу відсторонити його від розгляду справи. За їхніми даними, десять років тому він, ще будучи адвокатом, брав участь у справі проти російської нафтової компанії «ЮКОС», яку розглядали у Голландії, та співпрацював з російськими адвокатами, що зараз представляють інтереси кримських музеїв. Перша спроба відсторонити суддю не вдалася, але Україна надала додаткові докази конфлікту інтересів. З другої спроби суд все ж виключив Дуко Оран'є зі складу колегії, хоча й зауважив, що не виявив ознак його заангажованості.

Справа затягнулася, швидкому розгляду не сприяла також пандемія COVID-19. Вирішальне засідання відбулося у квітні цього року, але своє остаточне рішення про повернення колекції Україні апеляційний суд оголосив тільки зараз.

Проте існує велика ймовірність того, що переможена сторона оскаржить його в касаційній інстанції — Верховному суді Нідерландів, що може затягнути процес ще на два роки. Однак, згідно з нормами голландського права, судові рішення починає діяти після рішення апеляційного суду, тому можливо, «скіфське золото» таки відправиться з Амстердама до Києва вже впродовж найближчих місяців.

Підготувала Тетяна ДАНЮЧЕНКО

ГРОМАДА

«Підляська осінь» під знаком ювілеїв

21-24 жовтня пройшов ювілейний 30-й Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь». Це найважливіша культурна подія українського підляського середовища.

«Події для всіх — і дітей, і дорослих»

Фестиваль «Підляська осінь» — це великомасштабний захід, організований Союзом українців Підляшшя. Він відбувається у багатьох місцях Підляського воєводства та об'єднує різноманітні форми презентації української культури.

Початки заходу сягають 1991 року, коли у Мельнику відбувся перший фестиваль української культури на Підляшші «Музичні діалоги над Бугом». У 1993 році подію перенесено до Більська-Підляського. З того часу вона називається — Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь».

Цьогорічна подія відбувалась у семи місцевостях регіону: Більську-Підляському, Білостоці, Гайнівці, Сім'ятичах, Нарві, Черемсі та Орлі.

«У цьому році маємо ювілейний 30-й фестиваль, — пояснює Марія Рижик, віднедавна голова Союзу українців Підляшшя, водночас координаторка заходу. — Дуже тішимося, що він відбувається стаціонарно, без концертів онлайн. Маємо події для всіх: і дітей, і дорослих, у тому числі багато концертів».

Фестивальною подією для наймолодших була театральна вистава «Золотоволоска», яку презентували актори Волинського академічного обласного театру ляльок з Луцька. Могли її дивитися не лише школярі, які вчаться української мови як рідної в школах у Більську-Підляському, Черемсі і Білостоці, але також наймолодші з Орлі.

Заходом, спрямованим до дітей, кожного року є «День української культури» за участю дитячих колективів. Досі він завжди відбувався у початковій школі №4 у Більську-Підляському, у якій української мови вчиться найбільша кількість дітей на Підляшші, та в якій зорганізовані українські класи. Проте цього року з огляду на пандемічні обмеження концерт відбувся не в школі, а в Більському будинку культури, що дозволило вийти з дитячої творчості до ширшого кола глядачів.

«То ж всіє пісні наши»

Музичні концерти — це головні події фестивалю. З одного боку, стають вони нагодою, щоб показувати свої ансамблі, а з другого — презентувати найкращих виконавців з України. На жаль, цього року забракло великої зірки з України — ансамблю пісні і танцю, на який завжди чекає публіка. Однак вдалося приїхати декільком виконавцям з України.

«Ми вже вчетверте на цьому фестивалі, — говорить Володимир Данилюк з Чоловічого вокального квартету «Ясени» з Корця в Україні. — Глядачі «Підляської осені» дуже цінують українську музику, українську

культуру. Місцеві колективи співають українські пісні — і вимова, і виконання такі, що не можна їх відрізнити від наших».

З огляду на складну ситуацію, більшість цьогорічних учасників фестивалю — місцеві ансамблі, не лише українські, але й такі, які просто мають у своєму репертуарі українські пісні.

«Ми співаємо в таких мовах, які розуміємо, які знаємо і в яких добре чуємося, — каже Катерина Солов'янюк з колективу «Мікрон» з Білостока. — У нас співають і католики, і православні. Співаємо шости руок і од початку виступаємо на українських імпрезах».

На фестивалі з'явилися також ансамблі, які досі виступали майже виключно на білоруських заходах та офіційно функціонували як білоруські. Останнім часом вони все охочіше беруть участь в українських фестивалях та конкурсах, що ще 20 років тому важко було собі уявити, оскільки було чітке розрізнення на українські та білоруські ансамблі.

З Козликів у гміні Заблудів приїхав на фестиваль колектив «Реченька».

«Ми мієлі співати на конкурсі в Білєльську, — говорить керівниця Аля Каменська, — але похворієлі і не виступілі. Як пані Марія до нас зазвоніла, то приїхали — то ж всіє пісні наши».

Фестиваль під знаком ювілеїв

Чи не найбільшою подією фестивалю був ювілейний концерт трьох, та навіть чотирьох, підляських колективів. На сцені Більського будинку культури відсвяткували 25-річчя Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок» з Більська-Підляського, 25-річчя Українського ансамблю пісні «Гілочка» з Черемхи та 30-річчя Фольклорного ансамблю «Родина» з Дуб'яжина. Виявилося, що це не всі ювіляри, тому й при нагоді «Підляської осені» свій 40-річний ювілей відзначив також жіночий співочий колектив з Черемхи-Села.

Чверть століття «Ранку» виповнилося якраз рік тому, однак, з огляду на епідемічні обмеження, в останньому моменті слід було відмінити концерт. Тому й з'явилася ідея, щоб цей важливий ювілей відмітити на 30-й «Підляській осені». З нагоди 25-річчя «Ранку» його керівників було удостоєно високими державними нагородами. Єлизавета Томчук, артистична керівниця групи, отримала від президента Польщі Анджея Дуди Золотий хрест заслуги, Петро Осташевський, керівник інструментальної секції — Срібний хрест заслуги. Нагороди було вручено навесні цього року.

Під час концерту в рамках цьогорічної «Підляської осені» черговими державними нагородами удостоєно учасників фольклорного колективу

«Родина». Надія Бондарук, Люба Никитюк, Віра Никитюк, Люба Рижик, Іван Томчук і Валентина Томчук отримали Бронзовий хрест заслуги. Були вітання та подяки від представників самоуправління та місцевих культурних установ.

«Ці ансамблі плекають рідну культуру, вчать і показують молодому поколінню надбання попередніх поколінь, — говорив зі сцени Томаш Мадрас, підляський віцевоєвода, який вручав державні нагороди. — Таким чином вони збагачують культуру своїх малих батьківщин, своїх спільнот, Підляшшя, та я б сказав, що цілої Польщі».

Подяку отримав також Союз українців Підляшшя, який — за словами підляського віцевоєводи — «підкується про локальну культуру та оскільки є тут, у себе вдома, є співтворцем культури цілого нашого воєводства».

Важливим цьогорічним ювілеем стало 25-ліття Українського ансамблю «Гілочка» з Черемхи. З цієї нагоди вийшов альбом, який ілюструє чверть століття існування дитячого колективу, помітного не лише в українському середовищі. Як діти з ансамблю, так і керівниця «Гілочки» Ірина Вищенко, отримали під час концерту багато привітань та подарунків.

На фестивальній сцені відзначено також 40-річний ювілей жіночого гурту з Черемхи-Села, одного з нечисленних уже на Підляшші ансамблів, у якому співають носії фольклорної традиції Підляшшя. Важливо, що жінки з Черемхи-Села переказують пісні та обряди молодому поколінню. Під час ювілейного концерту вони презентували разом з дітьми з «Гілочки» реконструкцію весільного обряду випікання короваю.

«Не було б «Черемшини» і не було б «Гілочки», якби не ці жінки», — дякувала народним співачкам з Черемхи-Села Варвара Кузуб-Самосюк, директорка Гмінного осередку культури в Черемсі.

«Дуже тішимося з того факту, що минуло стільки років, однак ансамблі функціонують, — підсумовувала зі сцени Марія Рижик. — 25, 30 і 40 років — то історія, і маємо надію, що вона буде ще не раз повторюватися».

У рамках «Підляської осені» відбулася ще одна важлива подія. Це був гала-концерт XVII Конкурсу української пісні «З Підляської криниці», на якому виступили найкращі виконавці українських пісень не лише з Підляського воєводства.

Фестиваль у складний час

Сценарій цьогорічного Фестивалю української культури на Підляшші у великій мірі писали зовнішні обставини. Це пандемія коронавірусу, яка далі триває, але також введення надзвичайного стану при кордоні з Білоруссю, через що у вересні в Черемсі не відбулися «Джерела — Українські традиції і трансформації» та ювілей «Гілочки». Через це багато важливих подій українського середовища Підляшшя пройшло саме в рамках «Підляської осені». Зовнішні обставини були також причиною того, що ювілейний 30-й фестиваль був дещо скромнішим, ніж попередні його едіції — переважали музичні культурні події та менше було виконавців з України. Однак відбулося багато концертів у головних місцевостях регіону, діти могли подивитися лялькову виставу та на належному рівні відзначено ювілей українських колективів з регіону. Перш за все тішить те, що всі фестивальні події пройшли у стаціонарній формі, що в сьогоднішніх непевних часах слід вважати успіхом.

Фестиваль відбувся завдяки дотації міністра внутрішніх справ і адміністрації РП, підтримці Міністерства закордонних справ України, а також за кошти бюджету міста Білостока, бургомістра міста Більськ-Підляський, гміни Більськ-Підляський, бургомістра міста Сім'ятичі, бургомістра міста Гайнівка, віята гміни Нарва та віята гміни Черемха. ■

Людмила ЛАБОВИЧ
Фото авторки статті

Діти з Білостока

ГРОМАДА

Почесні відзнаки для Щецінського відділу Об'єднання та Івана Сирника

«За цей відрізок часу вдалося зробити багато доброго»

— Місце та особи, які його творять, вже на постійно вписалися у багатокультурний краєвид цього міста, тож не дивно, що зустрілися ми тут так громадно. Об'єднання українців у Польщі сьогодні — це не тільки організаційна присутність у нашій країні після зламних 90-х років, а насамперед культурне та національне багатство міста. Втримання власної ідентичності коштувало українцям багато, однак це зрозуміє тільки той, хто з цієї меншини походить. Отож сьогодні святкуємо винятковий ювілей 30-ліття Об'єднання українців у Польщі (ОУП) — підкреслила, відкриваючи святкування, ведуча конференції д-р Дорота Ковалевська з Інституту політичних та безпекових наук Щецінського університету.

Правління Західнопоморського воєводства на знак визнання внеску у розвиток регіону нагородило Щецінський відділ ОУП Почесною золотою відзнакою Західнопоморського грифа, а Івана Сирника — голову регіонального відділу — цією ж Почесною срібною відзнакою. У вітальному листі зокрема написано: (...) Активність Щецінського відділу Об'єднання українців у Польщі на користь як меншин, так і західного Помор'я — це, зокрема, організація від 1997 року Днів української культури, створення Ради національних та етнічних меншин у Щеціні, функціонування відкритого університету «На межі культур», організування конференцій, дебатів, концертів, виставок та конкурсів, а також організація благодійної допомоги для дітей в Україні.

Домівка, відкрита для всіх національних меншин

Цього дня особливо часто говорилося саме про те, що щецінський Осередок української культури насправді став домом для усіх національних та етнічних

▲ Нагородження Івана Сирника

меншин. Бо ж багатонаціональність та багатокультурність збагачує нас усіх, тому неважливо якою мовою говоримо. Саме в Осередку української культури вперше зустрілися євреї, німці, греки, литовці, українці — тут проходило єврейське свято Хануки, тут греки навчали своїх дітей рідної мови, а литовці разом з іншими національними та етнічними меншинами відзначали свої національні свята. Це свідчить лише про одне — меншини одні для одних є друзями. Нагородження ОУП та Івана Сирника Почесною золотою та срібною відзнакою Західнопоморського грифа відбулося за поданням Ружі Круль — голови Суспільно-культурного товариства євреїв у Польщі, до якого прислухалося правління воєводства.

— Я не сподівався такої високої нагороди. Насамперед працюю на благо організації, тому для мене найбільшим успіхом є те, що нагороджено наш Щецінський відділ, в якому працюють усі члени організації. До нас приєднуються також меншинні середовища. Якби не активність усіх нас, а також влади міста, то не вдалося б нам аж стільки зробити, — сказав зворушений Іван Сирник. Він нагадав, що коли у 2014 році до Щеціна приїхало на відпочинок понад сто дітей з

▲ Наукова панель. Д-р Міхал Седзяко, д-р габ. Аніта Адамчик, д-р габ. Ігор Галагіда, д-р габ. Ярослав Сирник

зони бойових дій, то одним з перших допоміг саме мер міста. А це була не єдина спільна акція.

— Тридцять років з перспективи людини — це відносно багато часу, однак з перспективи організації може здаватися не так і багато. Однак за цей відрізок часу вдалося зробити багато доброго — насамперед праця українців вдало послужила інтеграції усіх меншинних середовищ з її польськими мешканцями міста. У Щеціні кожен з нас приїхав звідкись, й, можливо, тому ми так добре інтегруємось, — підкреслив Пшемислав Влошка, секретар Західнопоморського воєводства, який передав від імені очільника міста інформацію про нагороду.

— Я неодноразово вже казав, що найкращим адвокатом України в світі є саме Польща, й навіть якщо на державному рівні сьогодні це дещо змінилося, то на суспільному та міжлюдському, мабуть, краще ніколи не було, — підкреслив Генрик Колодій, нині почесний консул України в Щеціні, а раніше голова Щецінського відділу Об'єднання. Він наголосив, що у місті та загалом у Західнопоморському воєвідстві завжди була прихильна атмосфера співпраці та розуміння один одного. Тому особливо подякував представникам місцевого самоврядування, які 1994 року передали українській громаді будинки: в них сьогодні містяться Осередок української культури та греко-католицька церква.

«Депозити пам'яті» та інші проєкти

Невеликий зал, у якому проходило відзначення, насправді вміщає досягнення останніх тридцять років. Якраз нині в Осередку української культури реалізовується проєкт, який дбає про пам'ять та ідентичність українців у Щеціні — це «Депозити пам'яті». В його межах проводиться архівізація усіх документів та світлин, які зберігаються у домівці від перших років організованого життя українців на Помор'ї: це понад 5 тисяч документів та більше 15 тисяч фотографій. А все почалося від вишиваних сорочок, які Іван Сирник почав збирати приватно.

Нині Щецінський відділ — це один з найактивніших у Польщі. Тут проходить не лише щоденне громадське та культурне життя, а також реалізуються новаторські проєкти. Сама назва проєкту свідчить — «Депозити пам'яті». Петро Тима, колишній голова ОУП, розповів, що вперше з Щеціном «зустрівся» ще учнем українського ліцею у Лігніці. Саме там вчитель та класний вихователь Іван Співак на уроках української мови розповідав про це місто, бо в ньому ще в 60-х роках майбутні вчителі української мови могли навчатися у Вчительській студії. Петро Тима також виступав у Щеціні як учасник танцювального ансамблю. Згодом саме тут працював відомий на всю Польщу співочий гурт «Чумаки», танцювальний ансамбль «Метелиця», звідси походить багато членів нинішнього репрезентативного чоловічого хору ОУП «Журавлі». Отож, у Щеціні й до 90-х років на найвищому рівні пропагувалась українська культура, а також активним був історичний та культурний діалог серед усіх мешканців міста. Так є і тепер. Петро Тима подякував

нинішньому керівництву Щецінського відділу за реалізацію інноваційних проєктів.

— Щецінський відділ — це один з провідних осередків, який так прискіпливо займається історією, фольклором та традицією української громади, а не лише її співаною спадщиною. Саме тут реалізуються різноманітні форми підходу до української традиції та польсько-українського діалогу. Тому не тільки влада міста та різні організації помічають важливість роботи цього осередку, але також Головна управа ОУП усвідомлює, скільки важливих заходів та починів реалізовується тут завдяки старанням Івана Сирника, — наголосив Петро Тима.

▲ «Депозити пам'яті»

Нині викликом для української громади Щеціна, як і загалом для всієї громади, є мігранти з України. За неофіційними даними, тільки в цьому місті зараз проживає 24 тисячі українців з України. Петро Тима нагадав, що в структурах Об'єднання ведеться дискусія про те, як повинна працювати українська громада, щоби використати потенціал мігрантів, які часто залишаються тут вже на постійно.

— Бажаю тоді усім нам, аби зустрілись ми за чергові тридцять років і щоб могли сказати, що нас не є менше, ніж сьогодні, а навпаки — нас стало більше завдяки тому, що ми зуміли випрацювати формулу співпраці з українцями з України, — підкреслив Петро Тима.

У другій частині святкування відбулась наукова панель «Українська меншина на західному Помор'ї вчора й сьогодні», у якій взяли участь історики та науковці: д-р габ. Ігор Галагіда (Гданський університет), д-р габ. Ярослав Сирник (Вроцлавський університет), д-р габ. Аніта Адамчик (Познанський університет), д-р Міхал Седзяко (Щецінський університет), д-р Магдалена Семчишин (ІНП, відділення у Щеціні) та д-р Дорота Ковалевська (Щецінський університет). До ювілею підготовлено теж виставку, яка документує історичне, політичне, культурне та громадське життя українців, в тому числі Щецінського відділу, починаючи від УСКТ, а закінчуючи актуальною діяльністю ОУП. Виставка висвітлює теж виникнення незалежності України та польсько-українські відносини як на рівні держав, так і громади. ■

Анна ВІННИЦЬКА
Фото авторки статті

Настал час кавы

12 вересня 1683 року потверджат, же не є такого зло-го, што бы на добре не вышло. Турецка облога Відня, а радше їхня скоро втеча з-під австрияцкой столиці, причинила ся до розповсюджня звыву питя кавы по цілі Європі. О величезнім значынню кавы в гнешніх часах свідчат мелийоны ей любителів. Пишу о каві, бо ей люблю, кед ей не пю, значыт, же-м хворий. Тішыт и того, же з експансіом кавы звязаний єст человек гроджений на рускій землі. Того, же каву по цілі Європі наш земляк розславыл, довідал єм ся во Львові.

Юрій Франтішко Кульчыцкий

Колисы чытал єм о Кульчыцкім, очывидно, яко о великым Поляку, котрий во Відни заложыл першу кавярню. Кед до Львова єм поїхал, довідал єм ся, же Кульчыцкий был Русином и козаком.

Кульчыцкий гродил ся в Кульчыцях під Самбором в 1640 році, правдоподібно бесідувал по-польскы, рускы, німецкы и по-турецкы. За то, же назвиско закінчене має на -цкий и на хрещеню дано му два імена (Юрій Франтішко) — Полякы мають го за Поляка. Кед бы да-кой біды натворил, може мали бы го за Русина. Штож на так «тверды аргументы» мож повісти? Кульчыцкого, на жаль, юж не можеме ся звыдати за кого ся мал. Друге його імено справді не єст меже нами часто стрічане, але перше єст, а якже, наше. Польскы джерела взагалі не лучат го з козаками, а прецін в тім самім селі гродил ся еден з найбільшых козацкых атаманів — Петро Конашевич-Сагайдачний. Його нихто за Поляка не має. Сапега тіж такого не носил (так як и Пац, широко знаний з пословиці), а был польскым магнатом. Полякы Кульчыцкого мають не за козака, а за драгуна (*dragona*) Східной Торгової Компанії. Спераючи ся на інших джерелах, доходиме до повнішого образу, на австрияцкым портреті Кульчыцкого підписано не яко вояка, єст переводчыком східно-орентальной компанії (з турецкой мовы на німецку). Правда може быти така, же во східні компанії был едным и другим, вояком и переводчыком. Джерела бесіднуют, же барз добрі володіл турецком мовом. Німецком тіж мусіл, кед в товдышнім Бельграді, обсадженым турецкым військом, репрезентувал інтереси віденьських купців. Завдякы тому, же жыл и робил в Бельграді, до Кульчыцкого признают ся не лем Полякы и Українці. Деякы Сербы тіж мають го за свого.

Кава Кульчыцкого

Вшыткы сут згідны што до того, же величезны запасы кавы великого везыра Кара Мустафы дістали ся Кульчыцкому. Король жені в листі так описал табір великого турецкого достойника: *namioty jego, tak obszerne, jako Warszawa albo Lwów w murach.*¹ В іншым писал, што ся в нім находило: *Posyłam też Wci* [Waszeci — адже Пани] *sercu temu rejestr amunicyj, które zabrano w obozie tureckim i którymi się dzielić mamy. Rzecz nigdy do wiary niepodobna, jakie to było przygotowanie i co to kosztować musiało; a jeszcze połowę tego wszystkiego wojska rozebrały, bo to tylko to spisywano, czego wojska przez trzy dni zabrać nie mogły, brał bowiem każdy to, co chciał, a spalono prochów tyle troje; a cóż go dopiero wystrzelano!* Завдякы листам Собеского знаме, же Туркы з-під Відня втікаючи, в обозі лишыли величезны запасы амуніції и всякой запасовой и парадной військової зброї, а не лем каву. Спір иде о то, за што Кульчыцкий ей дістал. Правда, деякы утримуют, же нияк ей не дістал, а за невеликы грошы купил яко пашу для верблудів.

Кульчыцкий козаком

Маючи го за козака, бесіднуют, же достала ся му за то, же попровадил одділ козаків, котрий перевірил, ци по хырбеті Каленбергу може зыйти тяжка гусария. Туркы зразу не стріляли, думали, же то якысий одділ переходить на їхню страну. Жовніре мусіли нагадувати турецкых вояків, кед так записано: *Żołnierze polscy, ze względu na używanie uzbrojenia i ubioru podobnego do tureckiego, walczyli w opaskach ze słomy założonych na lewe ramię. Miało to zapobiec omyłkowym walkom z wojskami sojusznicy.* Кед сесе чытам, думам, же розходити могло ся лем о Татарів и Козаків.

Єдны и други під Відньом были. Собескій високо цінил собі бойову вартіст Запорозжців, віділ як на Україні все хоробро стояли в бою проти Туркам. Знаме, же єдна сотня Козаків (150 шабель) разом з гуса-

рями и корольом вышла з Кракова. Певне єст и того, же Козаки и Татаре на Каленбергу были. Козаки полководця Апостола в часі передераня ся през гушавину каленберского ліса охороняли марш польского війска перед наступом поруч стоячых татарских чамбулів. То было війско кримских Татарів, они як раз воювали в армії турецкого султана, зато фурт стежили за рухом християньских війск.

Більшість польских істориків бесідує, же перший наступ гусарий з Каленбергу, справджаючий терен, ци зыйти може тадывал тяжка польска гусария перепроварила гусарска хоругов поручника Збежховского. Не хоче ся мі вірити, жебы король післал в бій на несправдженім терені хоругов свого сына. Она лем титулярні была хоругвом королевича Александра, в бою військом командировав власно Зигмунт Збежховский, попередньо ротмістр гусарской хоругви князя Димитрія Вишньовецкого. Адже Козаки могли служыти в тій хоругви польского війска и ити на самім переді, за то Туркы зразу до них не стріляли.

Король Козаків високо собі цінил, в іншым листі таке о них писал: *nieprzyjacieli poczł palić przedmieścia i stodoły, które nam były bardzo potrzebne do aproszowania się do miasta* (підходжыня під його мури підкопаныма яркама). *A żem był przodem wyprawil jeszcze od północkska z p. starostą luckim Kozaków, co teraz świeżo przyszli z p. Myśliszewskim, Semenem, Bułhą i Iskrzyckim, tym zaraz kazalem iść w przódzie, aby byli przedmieścia i stodoły od ognia bronili. Ci tak chyżo, odważnie i mężnie poszli, że pod dymem nie tylko przedmieścia i stodoły, ale i palisadę pierwszą i bramę zaraz opanowali i chorągwie swoje z krzyżami w niej zatknęli.* Козаки здобыли *Szécsény* — варовню на Мадярах (блиско границі з гнешньом Словацией) обсаджену янчарами, котры нияк не хотіли ся здати. Козацка фана на мурах турецкой фортеці залопотала 10 листопада 1683 рока, адже праві два місяці по освободжынню Відня и місяц по бытві під Парканами.

Кульчыцкого там не было, бо во Відни закладал юж перше Кафе, адже Дім Під Синьом Фляшком. Ци Кульчыцкий справді был Козаком, гнеска трудно єднозначні ствердити. Гродил ся на українські землі, а гмер 20 лютого 1694 рока во Відни.

Кульчыцкий купцьом

Не лем польска історіографія інакше описує його заслугы в обороні Відня. Поведінка австрийской влады єст языком вагы міряючий істинну и вказує, де глядати правды. Кульчыцкого справді хыбаль не могло быти меже Козаками перевіряючыма стан нахылу хырбета Каленбергу. Адже Кульчыцкий зробил штоси інше, велике, кед доцінили го мешканці міста, влада Відня и сам цісар. Штоси велике мусіл зробити, кед панове райцьове Рады столичного цісарского міста Кульчыцкого, яко героя обороны Відня, нагородили гардым грошом. Послувал меже мешканцями Відня, а війсками приходячыма з домогою. 13 серпня в турецкім народнім одязі мал перейти ворожий табір там и назад разом з Юрієм Михаловичом и нихто їх не затримал, бо півголосом сьпівали сой турецкы народні сьпіванкы. Бесіднуют, же завдякы ньому Відень Туркам ся не здал, влада носила ся юж з таким заміром. Внюс в муры міста благу віст, же король Річипосполитой иде ім на домогою, мусят ишы лем кус вытримати в горю и нужді зготуванім ім музулманами. Хыбаль за тоту прогульку по турецкім обозі в нагороду од міста отримал не лем вышше згадану грошову нагороду, але и дім на власніст. Нагородам для Кульчыцкого не было кінця. 10 стычня 1684 рока Юрій Кульчыцкий на основі цісарского надання стал цісарскым перекладачом з турецкой мовы и, што важнішше, на двадцет років звільнений был з плачыня податків. З того права лем десять років хоснувал, бо помер в 1694 році, молодо, бо маючи лем 54 рокы.

Відень го шанувал, од 1862 рока в місті існує уліця *Kolschitzkygasse*, памятник Кульчыцкого єст лем о тры рокы молодший од уліці. Кед даколи будете во Відні, найдете го на углу будинку, в котрім містила ся кавярня. Находить ся при перехрестю *Favoritenstrasse* и *Kolschitzkygasse*. Кульчыцкий на ним позбераний єст як Турок, в руці тримат дзбанок з кавом и тацу, на котрі сут тры філіжанкы. Таким го видиме, бо так носил ся в своїм кафе, частувал міщан чорном кавом и тісточками в виді півмісяця.

Перше віденьське кафе

Гнешні австрияцкы історикы на підставі джерел дішли, же основником першого кафе во Відні не был

Юрій Кульчыцкий, як голосить традиция, лем Ормянин *Johannes Diodato*. Ци бы традиция аж так ся мылила? Могли прецін быти спільниками. Того, же Кульчыцкий был власником 300 міхів турецкой кавы, нихто не підважат. Переказ бесідує, же командира козаків вшыткы мали за погыблого, кед го нашли пораненого, але живого, вшытко в турецкім таборі мало юж новых властителі, остали лем міхы, нихто їх не хотіл, бо по што кому паша для верблудів, кед дома їх не ма. Козацкий полковник од слугы, котрий міхів тых стеріг як зрениці ока, довідал ся, же з того зерна напій робил для везыра и його госты. Адже може Кульчыцкий каву купил од Апостола, командиря Козаків. Доказів на то не є жадных, так само як и на спілку Кульчыцкого з Дьодато, але то не значыт, же взагалі не было такого гандлю турецкыма міхама кавы, ци спілки двох віденьских купців. Ормянский купец довше жыл, гмер в 1725 році (тіж во Відні). Ци то не чудне, же Кульчыцкий цілий час жыл в памяті мешканців Відня, а памяті о Дьодато зчезла барз скоро. Кульчыцкого вшыткы тямилі, през десять років працювал над тым, жебы Відень полюбил каву. 300 міхів кавы, то не блыха, такой кількості кавы не даст ся скоро выпити. Кульчыцкий каву парил и вшыткым захвалял ей смак и аромат. За то зберал ся на Турка и пюк тісточка в виді півмісяця. Кед чорной и гіркої не хотіли пити, перший мал ей солодити медом и забіляти молоком, так як Німці гарбату (чай з молоком и гнеска зовеме баварком). За то вбил ся в памяті Відня и на помник „вышол”, а памяті о Дьодато пережыла лем на папери. Вістка о Ормянині недавно ся появила, бо історикы догребли ся до ней в джерельных документах. 14 вересня 2004 рока при *Schäffergasse* основано *Johannes Diodato Park*, адже и во Відні маме нибы то кавальчык ліса.

Кава по-турецкы

Відень має уліцю и памятник Кульчыцкого, а од 2013 рока його памятник має и Львів. Во Львові Кульчыцкий сідить на міхах повных кавы, не было де ся усадовил, бо на площі князя Данила. Перший раз во Львові стрінул єм ся з Кульчыцкым и довідал, же кава по-турецкы не єст таким яку-м дотля пил. Заливал єм ей все кропом, вкрывал дачым и ждал, жебы добрі ся запарила. То во Львові товариш звыдал ся, ци буду пил каву по-турецкы. Зчудувало ня того, што пак зробил. Кавы насыпал до начыня, перший раз єм таке віділ, а пак залял ей водом и на оген поставил. Вшыткому-м гасьєстувал, каву товды варил єм перший раз в жыттю. Мусіл відіти моє величезне зачудування, бо незьвідуваний пояснил, же в них лем так ся каву приготує. Розсьміял ся и додал, же навчыл їх того Кульчыцкий. Стоял єм попри маленькым саганчыку, чудувал єм ся, же кава кед почала ся варити, втікала так як варене молоко. Товды знял ей з огня, замішал и зас поставил саган з кавом на кухню. Кед на ново почала втікати, повіл, же єст юж готова до питя. Скорше звыдал ся ци солоджу, за то, же пю гірку, могли сме ся ньом насолодити. Повідал, же кед дахто солодит, до саганчыка мусит додати цукер, замішати го в каві и поставити, жебы з сахаром закіпіла. Кед любите пити каву з молоком, то треба ей ишы раз на огни заварити разом з ним. Повірте, заходу більше, але кава інакше буде вам смакувала. Дома мам юж два саганчыкы до парія кавы, еден привюз єм з Атен, а другі єст візантійский, походить з Анатолиі, котра гнеска находить ся в Туреччыні. Анатолия — то по-грецкы схід сонця, адже країна сходу.

Дехто може си тепер думат, ци знам, де Рим а де Крим, а де Лемковина. Чом на *Лемківскій сторінці* пишу о каві, прецін то чысто іншы страны. Чом писал єм о допомозі Відньови, находячому ся в турецкї облозі, перше-м юж повідал. Кава з обороном Відня єст повязана, о хвилю доведу, же мож ей повязати и з передвоєнным Лемковином. Правдом єст, же перед війном в наших хыжах на Лемковині кавы ся не пило. Пересічний Лемко справді чорной кавы не пил, дідове пили каву лем зо зерна, котре на лемківській, каменистій землі выросло. Однак правдом єст и того, же в гладышівскі корчмі мож было ся юхы напити, правдивой, чорной и бісурманьской. Кед будете в Гладышові, на «Дзюбинівці» в *Лемківській едукаційній загороді* вздрите желізний пецик, колиси в гладышівській корчмі палили в нім каву. ■

Борис ЛЕМКІВСКИЙ

1. *W namiotach wezyrskich 13 IX [1683] w nocy* [в:] *JAN III Sobieski Listy do Marysieńki* [Marii Kazimierzy D'arquien], www.eBook.pl, s. 283. (Пізнiшшы приписом неописаны цитаты сут з той книжки) biblioteka.kijowski.pl/sobieski

Історія

Будівничий національної освіти

Сьогодні мало кому відоме ім'я Івана Стешенка – громадсько-політичного діяча, педагога, літератора, науковця. Він був одним із організаторів української національної школи, генеральним секретарем народної освіти (1917–1918), першим міністром освіти незалежної України в уряді Центральної Ради. Рішуче проводив українізацію шкільництва, сприяв виданню українських підручників. Був одним із тих знакових політичних достойників, які поєднували у своїй діяльності принципи українськості, соціальної справедливості та моралі – за це на довгі десятиріччя його ім'я викреслили з історії.

«З Іваном Стешенком приємно було працювати. Це був молодий, розумний діяч, на формальний бік справи звертав він мало уваги, але певно й рішуче дотримувався гасла: негайна українізація народної освіти, усіх шкіл й усіх шкільних установ», — так характеризувала його видатна педагогиня Софія Русова.

Іван Матвійович Стешенко народився 24 червня 1873 року в Полтаві у простій міщанській родині, у якій було четверо синів і п'ятеро дочок. І хоча сім'я була великою, батьки намагалися дати ґрунтовну освіту всім дітям. Спочатку хлопчик навчався у Полтавській класичній гімназії. Варто зауважити, що поетичні здібності проявилися у Івана досить рано, але до 7 класу він послугував лише російською мовою, якою розмовляли батьки. В гімназії за ним закріпилося прізвисько «поет», товариші нерідко замовляли йому романтичні віршики для панянок. Подорожуючи одного літа полтавськими селами, допитливий хлопець багато спілкувався зі старшими людьми, дізнавався з їхніх оповідей про героїчне минуле українців, пізнавав глибини українських традицій, фольклору, пісень. Сам пізніше казав: «Вирушив у цю мандрівку „общероссом“, а повернувся свідомим українцем». Навчаючись у восьмому класі, Стешенко почав писати вірші українською мовою. Робив це потайки, через негативне ставлення батька до мови.

*Люблю тебе, ненько моя, Україно!
Люблю я роздолья і волю твою.
Як люблячу матір кохає дитина,
Так щиро і палко тебе я люблю.
Ніколи не згасне любов та святая,
Ніщо не здолає її зупинить.
Вона мені буде, як зірка златая,
На життєчій шляху важкому
світить...*

1892 року Іван Стешенко вступив до Київського університету Святого Володимира на історико-філологічний факультет, відділення слов'янських мов. У студентські роки долучився до відомої групи української прогресивної інтелігенції «Плеяда», серед учасників якої були Михайло Коцюбинський, Леся Українка, Олена Пчілка, Павло Тулуб, родини Старицьких, Лисенків. Саме в цей період юнак захоплюється українською літературою та історією, слов'янознавством, українознавством, що надихнуло його на написання драми «Мазепа», яка вийшла друком у Львові 1896 року. Стешенко вільно володів французькою, німецькою, іспанською, італійською та кількома слов'янськими мовами, перекладав українською Овідія, Байрона, Беранже, Шиллера, Пушкіна; також досліджував творчість Котляревського, Коцюбинського, Старицького, Мирного, Стефаніка, Шевченка. Після закінчення університету 1896 року Іван Стешенко почав працювати викладачем у Фундуклеївській гімназії Києва. Викладацька робота йому була до душі, він мріяв про магістратуру і подальшу наукову працю.

Але доля розпорядилася інакше. Невдовзі його заарештували за участь

Фото з Вікіпедії

у антиурядовій акції. Передумовою до цього стала трагічна загибель ув'язненої студентки з Чернігова, яка, не витримавши знущань жандармів, учинила самопалення. Ця подія набула широкого розголосу серед прогресивного студентства Києва. Обурений свавіллям влади, Іван Стешенко написав у газету гнівну статтю, за що його заарештували й ув'язнили на 5 місяців. Стешенка вислали з Києва і заборонили займатися педагогічною діяльністю. На той момент він був закоханий у Оксану Старицьку (доньку Михайла Старицького). Навесні 1897 року молоді люди одружилися й оселилися на Чернігівщині. У цей період Стешенко активно працював на літературній ниві: випустив збірки поезій «Хуторні сонети» та «Степові мотиви», разом із дружиною займався упорядкуванням словника української мови під керівництвом Бориса Грінченка.

Весь час родина перебувала під пильним оком жандармів. Аби прогодувати сім'ю (у подружжя народилася донька Ірина), Стешенку довелося працювати на залізничі діловодом. У березні 1904 року народився син Ярослав, який згодом став відомим ученим-бібліографом, укладачем «Бібліографічного покажчика книг українською мовою, надрукованих у Російській імперії протягом 1798 – 1916 років», що складався з чотирьох тисяч назв. Ярославові Стешенку, на жаль, не вдалося уникнути радянських репресій, він загинув у таборах на Колімі 1939 року.

Восени 1906-го після багаторічної перерви Іван Стешенко отримав дозвіл на поновлення педагогічної діяльності, але працювати мусив лише на периферії. Відтоді й до кінця життя він не полишав викладацьку працю, продовжував активну громадську і наукову діяльність. 1906 року разом із Борисом Грінченком, Володимиром Винниченком та Сергієм Шеметом організував установчі збори товариства «Просвіта», виступав із публічними лекціями, читав і власну поезію. З метою популяризації української науки наприкінці 1906 року було створене «Українське наукове товариство», головою якого обрали Михайла Грушевського, а секретарем – Стешенка.

Усі прагнення та ідеї невтомного будівничого освіти були спрямовані на дерусифікацію та українізацію шкіл і гімназій, особливо сільських. Іван Матвійович тоді склав низку програм, методик та підручників, що згодом сформувало фундамент української освіти. Секретаріат освіти на чолі із Іваном Стешенком накреслив план, основні положення якого викладені у брошурі «Поміч учителю у справі національного виховання». У ній наводилися рекомендації, як організувати серед учнів гуртки, українські бібліотеки, театральні вистави, літературні вечори, лекції, екскурсії, подорожі тощо. Наприкінці червня 1917 року Стешенка призначили генеральним секретарем освіти, тобто він став першим українським міністром цього профілю.

За сприяння Івана Стешенка 1917 року було відкрито 39 українських гімназій (з яких 25 – сільські), перший в Україні державний Народний університет, Педагогічну академію, Академію мистецтв. У Києві українізація шкіл і особливо гімназій викликала неабияке обурення росіян, буквально за кожен заклад доводилось боротися. Як провідник українізації освіти, Іван Стешенко нажив собі безліч ворогів – стільки не було у жодного з його колег в уряді. Він переймався не тільки навчанням, а ще й порушував питання фінансування польських та єврейських шкіл і забезпечення цих закладів підручниками. Виступаючи 1917 року як генеральний секретар освіти з промовою, адресова-

ною педагогічній громадськості, він наголошував: «Український народ є державним на своїй території, але разом з тим необхідна повна справедливість щодо національних меншин, що проживають на території України, права яких повинні бути забезпечені. Але всі народності, що живуть тут, зобов'язані знати мову, літературу, географію та історію України». На сторінках «Робітничої газети» розміщували поетичні твори Стешенка: «Ми не кличемо до бою», гімни «Вже воскресла Україна», та «Гей, не дивуйтесь, добрі люди». Він друкувався під літературними псевдонімами – Іван Сердешний, Ів. Січовик, Світленко.

Перед початком 1917-18 навчального року Генеральний секретаріат освіти розіслав по школах України циркулярний лист, у якому було зазначено: «В усіх школах мають вивчатися предмети українознавства. Враховуючи вплив театру на свідомість юнацтва, необхідно регулярно влаштовувати українські вистави у школах, залучаючи до участі в них учнів. Організовувати гуртки для позакласного вивчення літератури та історії України, створювати бібліотеки української літератури. Проводити подорожі та екскурсії Україною».

Життя Івана Стешенка обірвалося трагічно. У липні 1918 року він їхав у відпустку на Полтавщину, де мав свій будиночок. Під час пересадки вночі на вокзалі його розстріляли. Трагедія сталася на очах 14-річного сина Ярослава, з яким вони їхали. Це було одне з перших політичних убивств в Україні. Влада була абсолютно незацікавлена у розслідуванні, навіть справу не відкривали. На жаль, такі методи помсти і боротьби з «неблагонадійними» світовими епохи спостерігаємо і нині. Поховали Івана Стешенка на столичному Байковому цвинтарі. Великий патріот і син України своїм життям заплатив за наповнення освіти патріотичним національним духом. ■

Юлія КАМІНСЬКА

Українське історичне товариство у Польщі за підтримки Об'єднання українців у Польщі приступає до здійснення проєкту «Живі у нашій пам'яті – віртуальний український некрополь у Польщі»

Хочемо віддати честь і шану тисячам українців, які працювали на благо своєї нації. Могили тих дочок і синів нашого народу часто призабуті, поруйновані, залишені без опіки, поростають кущами і травою. Тільки невелика частина з них упорядкована і описана. Тому ми як спадкоємці праці тих славних осіб маємо обов'язок вшанувати їх та місця їхнього вічного спочинку.

Метою проєкту є створення загальнодоступної інформаційної онлайн-платформи польською та українською мовами про місця поховань на території сучасної Польщі постатей, важливих для української національної пам'яті. Таким чином, ми повернемо у сучасну свідомість пам'ять про багатьох людей, які зробили незаперечний внесок в українську історію та культуру.

Звертаємося до Вас, людей доброї волі, підтримати фінансово наш задум, який стане нашим спільним проєктом.

Фінансові пожертви для виконання проєкту слід висилати на банківський рахунок:

Ukraińskie Towarzystwo Historyczne w Polsce з допискою „Na działalność statutową – żywi w naszej pamięci”

Nr konta: 36 1440 1387 0000 0000 1310 6525

Для закордонних переказів: BIC (SWIFT): BPKOPLPW

IBAN: PL 36 1440 1387 0000 0000 1310 6525

Bank name: PKO Bank Polski SA

Bank address: PKO Bank Polski S.A., 02-515 Warszawa, ul. Puławska 15

Збережімо пам'ять про місця поховань наших славних предків!

проф. Роман Дрозд – голова Українського історичного товариства у Польщі, д-р габ. Роман Висоцький, Ярослав Вуйчик, проф. Ігор Галагіда, д-р габ. Богдан Гальчак, проф. Ростислав Жерелик, д-р Олександр Колянчук, д-р Григорій Купріянович, Олександр Маслей, проф. Марко Мельник, д-р Лука Рейт, Юрій Рейт, Мирослав Скірка, Олександр Стець, Петро Тима

Ярослав Марушечко з учнями,
1962 рік, Варшава

СПОГАДИ

Ярослав Марушечко

Спомини з початку 60-х

Спомин про Славка – це щось більше, ніж звичайне писання «з обов'язку», це погляд назад, в минуле, яке вже стало частиною української історії в Польщі у першому десятилітті відродження «з неіснування» і дещо пізніше... Це також приклад української солідарності в тих часах, якої, здається, менше сьогодні...

Наше знайомство почалося в 1960 році, досить нетипово, бо... у Києві. Ми опинилися у тій самій групі українських учителів з Польщі, яка проходила місячний курс підвищення знань з української мови. То була велика подія для всіх нас, а для більшості – перша зустріч з Україною. Заняття на курсі були дуже корисні, бо не всі з учасників володіли літературною мовою, що в тих часах і не дивувало. Цей місяць проминув скоро, ми всі роз'їхались, і нові знайомства відійшли на дальший план, бо кожен мав у столиці своїх знайомих (із довгим стажем), або ж деякі нові здавались цікавіші, бо з дівчатами... Знав я лише, що Славко працює в Бартошицях в Педагогічному ліцеї з українськими класами.

Так склалося, що після двох років через стан здоров'я, залишивши вчительську працю, мені довелося шукати якої-небудь посади в Бартошицях. Працю «полагодив» у повітовій раді, і потрібна була негайно якась кімната чи просто місце переночувати. І тут коротке знайомство зі Славком виявилось вельми допоміжним. Він прийняв мене тимчасово до себе, поки не знайду щось «на місті». То була велика і приємна несподіванка, бо дотеперішнє знайомство було коротке, а нова ситуація вимагала негайно поселитися в Бартошицях. Славко мав тоді одну простору кімнату в гуртожитку педліцею, цілком пристойно укомплектовану. Ставши «сублокатором» Славка, я почувався комфортно, мав для себе вигідну «версальку» до сну і міг користатися зі Славкової техніки – з магнітофону і великої збірки записів українських пісень. Завдяки Славкові я познайомився з іншими українськими вчителями педліцею та з українцями з міста, і коло моїх знайомих в Бартошицях скоро розширилося. Почувався я серед тих людей добре, бо відносини були справді теплими і дружніми. Вчитель географії Коля Калішук був також з Підляшшя, що давало можливості до розмов на наші ре-

гіональні теми. Згідно з першим договором я шукав кімнату у місті і за якийсь час щось таки знайшлося. Проте розповів я Славкові. На моє здивування, він ніби засмутився і сказав, що «тепер в кімнаті буде якось порожньо». Після коротких роздумів він запропонував мені мешкати в нього далі, а половину коштів, які він платив за цю кімнату, віддавати адміністрації ліцею. Я погодився з радістю, бо тут обставини були кращі, мешкалося привітніше, ніж серед зовсім чужих людей. Моя вдячність була велика, бо за невелику плату мав пристойні житлові умови і пізнавав нове хороше середовище.

Молодь ввічливо зверталася до Славка та його колег, титулюючи їх професорами. Часом через помилку і мене називали професором, то я підрастеряв власних очей і ввічливо пояснював, коли прийде професор. У таких ситуаціях я почувся майже рівний професорам...

Славко був старший на кілька років, закінчив Вищу педагогічну школу в Гданську. Виростав у свідомому середовищі з почуттям української солідарності і відчував потребу активності. Він мав гітару, вміло на ній акомпанував до українських пісень, що помагало і в товариському житті, і в організуванні різноманітних заходів, в яких я охоче також брав участь, бо хоча не мав дару до співу, та любив слухати. Він скликав раз-у-раз групу дівчат з інтернату на коротку недільну «прогулку на природу» за місто. Дівчата були обдаровані музично і співали добре. Запам'яталася мені найбільше пісня з наслідуванням співу соловейка на народних мотивах про кохання. Як я зорієнтувався пізніше, у групі була також Ніна, дівчина, з якою Славко пізніше одружився. Але тоді ще про такі справи не було жодних згадок.

Кімната, в якій ми мешкали, була місцем зустрічей українців не тільки з Бартошиць, але і з дальших місцевостей, між іншим, з Ольштина чи Варшави. Там бували також Степан Демчук,

тоді відомий діяч і редактор українських радіопередач, а пізніше перекладач української літератури на польську мову, та Олександр Колянчук, який пізніше став доктором історичних наук і популяризатором української історії.

Коли гості ночували у Славка, тоді цікавими були вечірні розмови про долю українців в Польщі чи в Україні.

Бували й дивні приїзди. З Ольштина ненадовго поселилася в Бартошицях Марія Вендзіха, яка робила враження активістки. Обіцяла взятися за організацію художніх гуртків у регіоні. Славко полагав, що швидко роботу у фірмі, де на керівній посаді працював інж. Кость Комарчевський, тоді голова міського гуртка УСКТ в Бартошицях. Вона до отримання праці приходила і справляла добре враження, але в реальності проявила активність лише в любовній сфері. По кількох тижнях кинула працю і потаємно виїхала з молодим хлопцем з фірми назад до Ольштина. І так чутки про неї зникли. У Бартошицях вона відверто більше цікавилася Славком, ніж мною, що тоді видавалось мені природним. Тепер я би припустив більш нечисті наміри у неї, ніж лише схильність до любовних пригод... Потерпілим був хіба найбільше Кость Комарчевський, бо в його фірмі дещо «дезорганізувалась» праця.

Незалежно від таких невдач, Славко весь час намагався активізувати українську діяльність в Бартошицях. Одного разу запитав мене, чи я міг би погодитися вести уроки української мови для дітей, бо в перспективі є створення такого пункту навчання. Славко аргументував це тим, що при моїй освіті вчителя не повинно бути проблеми з покладенням формальностей при заснуванні пункту навчання. Потрібна була згода з моєї праці, і Славко як голова повітового правління УСКТ виступив про те до президії повітової ради. Поки вирішувалась справа дозволу на додаткову працю, виникла зовсім нова перспектива. До Бартошиць приїхав з Головного правління УСКТ з Варшави Іван Зінич – тоді керівник організаційного відділу і під час зустрічі зі Славком сказав, що у воеводському правлінні в Гданську потрібний штатний працівник зі знанням української мови. Мене тоді не було вдома, а після мого повернення Славко представив справу, про яку говорив Зінич і радив порозмовляти з ним, поки він в Бартошицях. Вибрався я до готелю, де затримався Зінич, щоб представитися як ймовірний кандидат до праці в УСКТ і сподіваючись на шанси переїзду до Гданська. Розмова з Зіничем була коротка і не надто оптимістична. Він запитав ввічливо, чи, крім знання української мови, маю якийсь досвід в організаційній праці в регіоні. Досвіду в мене не було, і відчув я, що мої шанси зменшились.

Зінич пояснив далі, що Головне правління УСКТ підписує договір на працю в Гданську, але рішення приймає тамтешнє воеводське правління. Подав адресу голови Павла Кремінського і радив туди поїхати. Результати зустрічі переповів я, звичайно, Славкові, і він висловився за тим, щоб при найближчій нагоді їхати на розмову до Гданська. Він ніби мав більше оптимізму, ніж я сам, і підкреслював, що там більш знадобиться українська освіта, ніж у повітовій адміністрації в Бартошицях, і в тому мав очевидно рацію. Процедура з переведенням до нової праці завершилась успішно, і так опинився я в Тримісті на посаді професійного українського діяча, і хоча треба було ще багато вчитись, був я глибоко вдячний Славкові за те, що від нього вийшла ця ідея. Взагалі від Славка отримав я багато підтримки: і в початках бартошицьких, і в покладенні переїзду до Гданська.

Наші контакти відновились по кількох літах – як став я відвідувати в Бартошицях родину брата. Тоді Славко мав вже нормальне родинне помешкання поблизу ліцею. В тих приятельських зустрічах не можна було оминати тем давніх часів і вдячності за роль його у розвитку мого українського зацікавлення і діяльності.

Одного разу довелося почути у Калішуків, що мешкали побіч, про православну церкву в недалеких Коршах, в якій відправили були українською. То була цікава вістка, бо на півночі Польщі наші батюшки (і не тільки тут) правили по-московськи, тобто по-церковнослов'янському з російською мовою, і проповіді велись російською мовою, хоча парафіяни були українськомовні і мало розуміли. Треба було туди поїхати, і при нагоді я довідався, що парафію заснували греко-католики, бо тоді для них не було іншого способу обминути заборони, хоч в містечку стояла порожня понімецька євангеліцька святиня. Священник був з Лемківщини. Розповів про те, як колись приїхали з повіту два чиновники і наказали йому збити таблицю, де німецькою була інформація про рік побудови святині. Він показував місце, де була таблиця, пояснюючи, що він її не збивав, а лише замазав легкою штукатуркою, щоб колись можна було відслонити цю історичну пам'ятку... То був приклад розумної поведінки священника у складній тоді ситуації.

Після демократичних перемін по 1989 році українці в Бартошицях могли і тут заснувати греко-католицьку парафію.

Славко розповідав з гордістю, що йому вдалося використати сприятливу ситуацію і заснувати в Бартошицях українську початкову школу. Школа працює й надалі. ■

Володимир РОМАНЧУК

Фото надіслала Дарія Суберляк

Про засновника та першого директора Початкової школи № 8 ім. Лесі Українки з українською мовою навчання в Бартошицях бл.п. ЯРОСЛАВА МАРУШЕЧКА

У 1947 році Ярослав Марушечко розділив долю багатьох тисяч українців, які жорстоко були вигнані з рідних земель та розкидані по західних та північних територіях Польщі. Він разом з батьками Софією і Максимом опинився на Гурувщині. У Кандитах закінчив початкову школу, а пізніше – Педагогічний ліцей № 1 у Бартошицях. Після студій став вчителем математики в українських класах Педліцею № 2 та виховав чимало національно свідомих та активних випускників, які по цілій Польщі понесли його ідею любові до усього, що українське.

Ярослав Марушечко відважно і наполегливо боровся з асиміляцією українців у північній Польщі, захищав право нашої громади на її всебічний розвиток, організував чимало культурно-освітніх заходів, які сприяли розвитку української ідентичності.

Неодноразово він зазнавав приниження з боку противників нашої ідеї, але не здавався. Вірив у силу українських переселенців, закликав їх до активності, керувався словами Володимира Сосюра:

*Життя ж – це вічна боротьба!
І тільки сильними народами
Куються в нації, ідуть*

*Крізь бурі в радісні походи,
Торують для нащадків путь.*
(із поеми «Мазепа»).

Його непростий життєвий шлях, присвячений служінню громаді, є прикладом того, що і на чужині, у складних і не завжди сприятливих умовах, можемо плекати рідну мову, традиції своїх предків та вірно служити Україні.

У пам'яті бартошичан та усіх, хто знав директора Ярослава Марушечку, він залишиться активним і відповідальним організатором культурно-освітнього життя та одним із основоположників українського шкільництва на бартошицькій землі, людиною життєрадісною, повною енергії і невичерпних помислів, яка віддано працювала на благо нашого народу і ніколи не корилася долі.

Розділяємо біль з дружиною Ніною, дітьми Лідією і Ігорем, онуками Сонею та Ігорем, а також усією родиною та висловлюємо щирі співчуття.

Дякуємо Вам за Вашого чоловіка, батька і дідуся, який на бартошицькій ниві засіяв зерно нашої освіти та заклав сильні основи для української школи, яка продовжує виховувати покоління молодих українців у душі любові до рідної культури і традицій дідів та прадітів.

Вічна пам'ять ПОКІЙНОМУ!
Нехай бартошицька земля буде йому пухом!

*Любомира Тхір та вся шкільна громада
Початкової школи № 8 ім. Лесі Українки
з українською мовою навчання в Бартошицях*

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Василь Шляхтич, «Мій поетичний сад». Хмельницький, Видавець ФО-П Стасюк Л.С., 2021. – 182 с.

Сад нездійснених мрій і великих надій

Ім'я Василя Шляхтича навряд чи когось з читачів «Нашого слова» буде незнайомим. Багато років поет родом із Надсяння плідно працює на творчій ниві, часто теж пише для нашої газети.

Василь Шляхтич є автором п'ятих книг поезії: «Мій Улюч» (2010), «На схилах Карпат» (2012), «Тільки з Богом» (2012), «Я син України» (2014), «Букет рідних слів» (2019).

Рецензія на п'яту збірку поета була надрукована у «Нашому слові» № 50 за 2019 рік.

Як бачимо, авторові є що сказати своїм читачам, адже вже у 2021-му маємо з друку його свіжу книгу «Мій поетичний сад».

Не кожен любить читати поезію, не кожен її здатен зрозуміти. Сучасні тенденції української літератури іноді нав'язують такі стандарти творення віршів, що поезія перестає бути поезією. Автори наче змагаються, хто напише

свій вірш складніше, так, що годі буде зрозуміти істину, вкладену у слова.

Василь Шляхтич не наслідує літературної моди, не загортає в слова складнощі, щоб його вірші виглядали таємничими і незбагненими.

Він, як і в попередніх збірках, розповідає нам свою історію, своє бачення світу, Бога, людей, України, а найчастіше ділиться з нами своїм болем життя на чужині.

Поет не вимагає аби його зрозуміли, щоб ним захоплювались, він просто хоче бути почутим. Веде свою оповідь часто у формі невидимого діалогу з читачем, відпускає у простір питання, на які може і не сподівається отримати відповіді, але задати їх прагне його вразливе, поетичне серце.

Як і «Букет рідних слів», «Мій поетичний сад» багатий на емоції, часто ці емоції сумні, іноді вони переживають певне переродження і стають світлішими. Як і в попередній збірці, кожен текст має дату свого написання. Що цікаво, на відміну від «Букету рідних слів», де практично усі вірші були доволі «свіжими», «Мій поетичний сад» в основному складається із віршів 2007-2013 років. Можливо, автор довго наважувався поділитися з читачами цими текстами, і врешті цей час настав.

Які ж провідні мотиви нової збірки Василя Шляхтича? Передусім дуже відчутним є пошук поетом правди, справедливості серед бурхливого та швидкоплинного сучасного світу. Слово «брехня» часто зустрічаємо у збірці, автор прагне побороти її у різних іпостасях. Такі рядки, наприклад, читаємо у вірші «Думка про наше нині», написаному у 2010 році:

«А ми безрадісні й сумні,
І потаємо брехні...
Чому ж брехня нас вічно б'є?
Тому, що ми – такі як є».

Наскрізними у збірці є релігійні мотиви або радше сповнені глибокої віри християнські тексти, побудовані

у внутрішньому діалозі з Богом. Часто зустрічаємо символ Воскресіння Христового. Немовби автор хоче нам сказати, що, незважаючи на всі страждання, труднощі, болі, душа кожного може воскреснути. Зрештою, може не тільки душа, а й Батьківщина поета.

Власне наступною, але, мабуть, основною темою нової книги є туга за рідним краєм, за селом дитинства Улючем. Поет багато писав про це і в попередній книзі, образи милої серцю хати, церковці, саду, природи, всюдисущі у творах поета. Тугою за Батьківщиною переповнена поезія Василя Шляхтича, він лелеє її у своєму «поетичному саду слів» і відпускає на волю, ділиться з нами, щоб знайти однодумців і відчувати катарсис.

«Мене нема на вашій ниві.

Хоч це болить, мене нема.

Видко, така є справедливість.

Так доля в світ мене вела», – такі сумні рядки знаходимо у вірші «Голос душі».

Автор апелює також до непростой історії України, яка стала теж болем його особистої долі. У збірці знайдемо декілька текстів, присвячених горезвісній акції «Вісла».

В одному тексті у автора приходить весна, з якою розквітає все хороше і зникає погане. В іншому «Осінь нас кличе на куплети, Де тепла піч де скрипка грає...». Пори року змінюються у поетичному саду Василя Шляхтича разом з настроєм та роздумами.

Не минає автор і теми самої поезії та місійності поетів у нашому світі. У тексті «Поезія і поети» читаємо такі рядки: «Поет винен народ вести як Мойсей...».

Дуже впадають у вічі (і в серце також) вірші, у яких автор закликає до об'єднання та взаєморозуміння усіх українців. Для поета важливо, щоб розумілись поміж собою, дружньо співіснували українці не лише з різних куточків України, але й з усього світу.

«Чому так тяжко поєднатись
Так важко під одним хрестом
Одні молитви Богу слати
Щоб Він нас всіх дарив добром».

(Вірш «Єднаймося»).

Підсумовуючи, можна сказати, що збірка багато в чому сконцентрована на минулому. На непростій українській історії, адже тексти у книзі не лише про акцію «Вісла», згадує автор і інші трагічні сторінки минулого, Павлокому, Явужно, Майдани. Теж багато рефлексій про власне минуле. Але багато там і теперішнього. Своїми віршами автор наче вимірює пульс своєї далекій, такій коханій Україні і хоче, аби її люди і вона сама не втрачали свого рідного, власної ідентичності, мови, культури.

«Брати друзі з земель України

Подаруйте дітям наше Я

Батько й прадід за правду цю гинув

Кров'ю злита вся наша земля

Я вас прошу дайте дітям слово

І не сійте в народі полову».

(Вірш «Я Вас прошу»).

Зі слів автора також стає зрозумілим, що він трохи почуває себе чужим серед своїх у контексті України та українців з України. Хотів би краще розуміти своїх земляків, а вони щоб ліпше розуміли його.

«Ваше небо не буде моїм

Ваші зорі співають чужим

Ми як діти як свідки життя

У невидимім бачимо Я

Ви готові йти хоч би й взад

Ви готові рубати свій сад

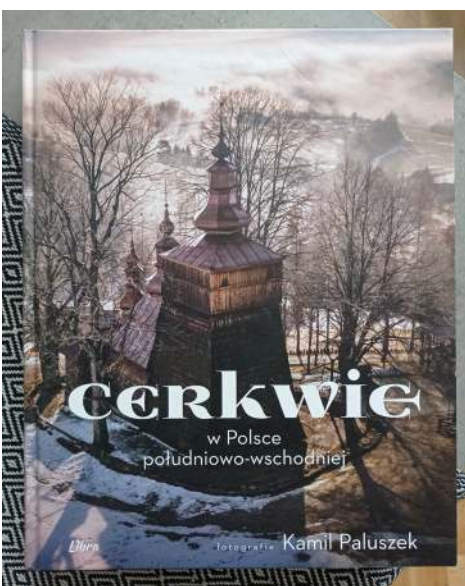
В нас є корінь тому ми сильні

Хоч прийшлося жити в чужині»

(Вірш «Час неволі»).

Поезія з нової збірки Василя Шляхтича відкликатиметься усім, хто шанує рідне, тужить за Україною, цікавиться минулим та переживає за майбутнє України. «Мій поетичний сад» – це розповідь у віршах, яку переповнює велика любов до свого. Цю любов ви відчуєте, коли розгорнете книгу і поринете в читання. ■

Дарина ПОПІЛЬ

Чарівний альбом з церквами пограниччя

Рецензія на альбом «Cerkiew w południowo-wschodniej Polsce» («Церква у південно-східній Польщі»), автори: Каміль Палюшек (фотографії), Ярослав Гемза (тексти), видавництво «Лібра» (Libra), Ряшів 2021., с. 496.

Презентація альбому відбулася 17 жовтня у Народному домі в Перемишлі за участю авторів та голови видавництва «Лібра» Зигмунта Сливи.

Це не перший альбом, який стосується української спадщини багато-

культурного Підкарпаття і який видає ряшівське видавництво «Лібра». Складається враження, що у цьому видавництві дуже багато уваги приділяють культурному багатству та різноманітності перспектив цього регіону. Підтвердженням цих слів є новий альбом фотографа Каміля Палюшка, який народився в Мушині (Новосандецький повіт), але зараз мешкає у Ряшеві і вже більше 20-ти років фотографує колишні та теперішні церкви на території польсько-українського і польсько-словацького прикордоння. Його роботами ще до видання альбому можна було захоплюватися у соцмережах – інстаграмі та на фейсбуці, сам автор зізнається, що в його колекції – понад 19 тис. фотографій на цю тематику. Як можна здогадатися, не всі вони потрапили у друк. І хоча дана публікація не є повним, комплексним збором документальних церковних пам'яток регіону, відчувається від неї цілісність, продуманість та впорядкованість, завдяки яким можна не тільки отримувати естетичне задоволення, але також чогось навчитися.

Цей останній висновок є також враженням від текстового вступу до альбому та деяких описів церков, які підготував керівник Відділення церковного мистецтва музею у замку в Ланцуті Ярослав Гемза. В цих матеріалах знаходиться чітке пояснення (особливо потрібне для польського читача, з-поза контексту) про те, що східна Церква на тих землях була корінною, не взялася «з повітря», але належить інтегральній

частині територіальної спадщини Київської Русі та Володимирового хрещення. Гемза вказує також на процеси, яким піддавалася східна сакральна архітектура впродовж століть, в рамках яких церкви перебудовувалися та змінювалися. Ці нашарування мають особливий вплив на сьогодиншній вигляд споруд. Отже, окрім естетичної вартості альбом має також певний освітній вимір. Гортаючи сторінки, мандруємо за стилями в архітектурі та за їхніми змінами у часі та просторі. Зовсім іншими будуть стрімкі споруди західної Лемківщини, ніж східної. Далі можна спостерігати, як архітектура міняється в напрямку Сяніччини, Перемищини, Любачівщини та Холмщини, бо в альбомі знаходяться також фотографії з цього регіону. Іншими будуть дерев'яні церкви, побудовані в народному, українському стилі, іншими – муровані, зі зламів XIX та XX ст., але також особлива – найстаріша церква Закерзоння – середньовічна споруда з Посади-Риботицької.

Знімки церковної архітектури Каміля Палюшка є дуже захоплюючими, в них величезну роль відіграє продуманий кадр, використання перспективи пташиного польоту та перш за все – велика уважність до світла. Слід сказати, що альбом набагато більшу увагу приділяє тому, що в архітектурі відносно добре збережене, хоч є також фотографії церков в руїні, де природа відбирає те, що їй належить. Відтак навіть у тому плані не відчувається пригноблення, а радше рефлексія над тим, що в при-

родній спосіб минає. Безперечно, помітно також особисту пристрасть автора до дерев'яних церков Лемківщини, регіону його походження. Як сам каже, церква має мати запах дерева. І хоч від фотографій важко того очікувати, настроєві кадри однозначно впливають на уяву читача.

Варто підкреслити, що в альбомі знаходяться і фотографії новопобудованих церков, здебільшого у православному обряді. Це є добрим приводом до дискусії про занепад сучасного сакрального стилю, вдалі або менш вдалі спроби наслідування форм із минулого та відсутність ідеї – як мала б виглядати церковна архітектура майбутнього. Незалежно від висновків, які часто можуть бути не надто оптимістичні, за бажанням видавця також сучасні споруди з'явилися у цьому альбомі.

Хоча тема церков південної і східної Польщі вже не раз надихала фотографів і мистецтвознавців до згаданої форми публікації, новий альбом видавництва «Лібра» зачаровує. Відчувається певну свіжість погляду, невимушену емоційність, захоплення та – в результаті – нечастий у цій тематиці позитив. Праця допомагає усвідомити, що відносно багато місць збереглися, частина з них – у дуже доброму стані. Церкви мають свої місця у списках світової спадщини ЮНЕСКО. Гортаючи сторінки альбому, можемо дозволити собі на уявну мандрівку тими землями. Крім того, це надихає на їх справжнє пізнання. ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА

Україна! 6. Кінофестиваль вже на території усієї Польщі

Україна! 6. Кінофестиваль відбудеться 12-18 листопада у варшавській Кінотеці, а від 11 до 21 листопада найкращі українські фільми та зустрічі з творцями будуть також показані в онлайн просторі. Крім того, цього року фестиваль вперше проходить у найбільших містах Польщі. Повна програма фестивалю вже доступна, а квитки на сеанси вже у продажі!

- ЛОДЗЬ – ЛДК, Кінотеатр Перспектива (5-7.11)
- ГОЖІВ-ВЕЛИКОПОЛЬСЬКИЙ – Кінотеатр 60 Сільців (11-17.11)
- КРАКІВ – Кінотеатр Під Баранами (12-18.11), ГДАНСЬК – Кінотеатр Жак (12-18.11)
- БІЛОСТОК – Кінотеатр Форум (12-17.11), КАТОВИЦІ – Кінотеатр Святовід (19-28.11)
- ПОЗНАНЬ – Кінотеатр Муза (25/11-2/12), ЛЮБЛІН – Центр Культур (3-5.12)
- КРАКІВ – Кіно Парадокс (9-12.12)

Від 11 до 21 листопада фільми з репертуару цього року будуть доступні на платформі mojekino.pl. Завдяки цьому глядачі з усієї Польщі зможуть побачити найновіші та найбільші здобутки українського кінематографу, показані під час шостого випуску фестивалю.

Програму варшавського Кінофестивалю та квитки на сеанси можна знайти за посиланнями: www.ukrainaff.com та www.kinoteka.pl.

форумФест’21

20.11.2021, Гданськ (увага – нове місце!) «LuksSfera» (ul. Elektryków 132 B)
15:00-18:00 – Україні – 30! ідеї-люди-зміни

2021 – рік знакових ювілеїв. Незалежній Україні – 30 (до речі, Об’єднанню українців у Польщі теж). Натомість гданський Ярмарок відбувається вже 45 раз. Це найкраща нагода поговорити про зміни, які довкола нас відбулися, хвалитися успіхами та подумати про нові виклики.

Учасниками просторів дискусії в рамках форумФесту’21 будуть громадські активістки і активісти, лідерки та ініціатори змін, менеджери і членкині команд – творці українського контенту в межах та поза межами України.

форумФест – це спільне місце для обміну ідей, також Твоїх! Отже, чекаємо Тебе 20 листопада о 15:00 у просторі «LuksSfera» (ul. Elektryków 132 B).

Вхід вільний, запрошуємо!

Програма:

15:00 – Under30: нове покоління українських активісток у Польщі

Учасниці: Леся Шикірява («Польський міграційний форум»), Іванка Килюшик («Наш вибір»), Ксеня Онишканич-Пшибила («Ослав’яни»), Катерина Ковальська-Кремінська («Об’єднання лемків»). Модераторка: Кася Комар-Мацинська

16:00 – Лідери і зміни: Навіщо молодим Об’єднання?

Розмова з новим головою Об’єднання українців у Польщі Мирославом Скіркою. Модератор: Ігор Горків

17:00 – Вони відкривають країну! Якісні зміни у культурному і громадському просторі в Україні

Учасники: Богдан Логвиненко (проект «Ukraïner»), Роман Стрехалюк (ГО «Вирій», заповідник «Тустань»), Христина Дубницька (ГО «Вирій», «Будуємо Україну Разом»). Модератор: Іван Кислюк

Передплата «Нашого слова» на IV квартал 2021 року ПОЛЬЩА

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Пів року	Рік
ЗВЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	5,00 зл + поштові оплати	104,00 зл	208,00 зл	416,00 зл
3 примірники і більше (ціна одного примірника)	5,00 зл без поштових оплат	65,00 зл	130,00 зл	260,00 зл
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	5,00 зл + поштові оплати	118,00 зл	236,00 зл	472,00 зл
10 примірників і більше (ціна одного примірника)	5,00 зл без поштових оплат	65,00 зл	130,00 зл	260,00 зл

Nasze Slovo

Adres: Redakcja "Nasze Slovo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuchenko, redaktorzy – Igor Szczurba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny – Olga Rusina, redaktor techniczny – Olga Michaluk, prenumerata, reklama – Lesia Korostawycz.

Współpracownicy: Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewicz (Legnica), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa), Zhanna Kuznietsova (Kijów), Ivanna Kyliushyk (Warszawa), Svitlana Melnyk (Kraków), Ivan Kysloshchuk (Lublin), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniński (Gładyszów).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), 22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego),

E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,

Internet: <http://ukraincy.org.pl>, <http://www.oup.ukraina.com.pl>

Fotokiad: Redakcja „Nasze Slovo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2500 egz.

Pismo dofinansowane ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD:

IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.

